

Liber albus

<https://hdl.handle.net/1874/235682>

LIBER ALBUS.

Bladz. 1.) Dede wi dat wi souden, God dade al dat wi wouden.

Dat tiende ghebot is: doet mi dat ghi wilt dat ic u weder doe.

Dat is een bescreven recht, hoeft teghen hooft, hant voer hant, voet voer voet ende also van anderen leden.

Een ghewoente de mit reden is gheproeft, goet sel men houden.

Lande ende steden in den Rike hout men bi rechte, maer wilcoer leynt men op hi mene rade.

Staden sel men houden mit vier ponten, mit weghe, mit waterghanghe, mit vrede ende mit gerechte den armen als den riken.

Het is ghewoente al Duitschelant doer, den dief de galghe, den mordennaer ende den moortbrander trat, manslacht ende roever tsweert, den valscher den ketel, den spierre de oghen, den pontsnider den duym.

bl. 2.) Een quaet aanwillich sin daer en coemt ghene wijsheyde in. (bl. 3—4 wit.)

bl. 5.) *In nomine domini*, in goodsnamen, amen.

Wi Scoute, Scepene, Raed ende ghemene oudermannen van den ouden rade ende van den nuwen der stat van Utrecht, om ghemac ende vrede te houden binnen onser stat, so hebben wi gheset dese koren te houden demen hier inne vint ente ghecondicht mitter clocke te houden, ewelike en en sellen weder gheboden worden nūmeermere.

Int eerst vans huysrechte: des manendaghes opt huys te wesen ongheboden bi eenre pene van ij ℥ ten ware heylich dagh.

Des woensdaghes sel men efter opt huys wesen sonder oorlof te nemen onder eene pene van ses penninghe.

De borghermeysters sellen de scepene enten raed bieden moeghen opter stathuys also dicke alse si willen, dat hem

der stat oorbaer donct wesen, tot eenre pene toe van vyf scillinghen swarte tornoysen. Ende desghelike moeghen de overste oudermanne, de ghemene oudermanne bieden also dicke als hem nutte enter stat oorbaer donct wesen. Ende ooc so sellen de borghemeysters ende de overste oudermanne bl. 6) den ouden raed moeghen bieden bi denselven koer also dicke als hem nutte donckt eñ der stat oirbaer wesen eñ de nuwe borghemeysters eñ de nuwe overste oudermanne sellen de coren wt panden.

De borghemeysters so wat scepene oft raedsman si kyesen om ene bootscap te done buten der stat, et si veer of na, weyghert hys, de ghelt vyf pont, ten waer dats hem een man ontreyden mochte bi sinen ede, dat hys van zukeden van sinen live of van veten des nyet doen en mochte. Ende des gheliken moeghen de overste oudermanne doen onder de ghemene oudermanne.

So wat scepene of wat raedsman of wat ouderman men beveelt ene sake binnen der stat tot eenre tijd, dade hys daren binnen nyet, de goude twalf enghelsche.

Waer dat een borgher of een gast hadde te done voer den raed, waer dat scepene of raedsman of ouderman mit hem sprake tot sinen rade, de soude mit hem wtgaen, hoe dander trecht debet vonden, dede hys niet so verboerde hi tien scillinghe also dicke als men maende.

So wat si vinden scepene, raetsmanne eñ oudermanne opt huys omt beste te houden, dat sellen de ander houden stade, de daer nyet an syn.

bl. 7.) Dat is de ghemene stat te rade gheworden, dat men nyemant kyesen en sel weder opt huys te comen binnen jaers na dien daghe, dat hi van den huys gaet, is hi scepene, raed of ouderman van ghilden.

Waer enich scepene oft raetsman oft ouderman, de mit yemant opt huys quame voer de coremeysters te bidden ofte spreken voer yemant, de verboerden tien scillinghe also dicke also syt deden.

Sloech yemant den andren binnen der stat Rade van scepene, van raed oft van oudermanne, de eerste sloeghe

de verboerde twintich pont, de weder sloeghe en verboerde nyet, eñ so wie dat mede sloeghe aen de ene side oft aen de ander side de verboerde oec twintich pont Eñ waer yemant de daer messe oft knive oft enighe wapene toeghe, de verboerde oec tien pont. Eñ enich man de den andren mit messe, mit knive ofte mit anders enighe wapene daer sloeghe ofte stake der verboerde vyftich pont ende darentends ewelike wt dien rade te legghen, ende die coer thans wt te panden eñ nyet te laten of nyet ten Rade te comen, de coer en si betaelt ente laster en si ghebetert.

De van andren logghent, binnen der stat Rade van scepene, van raet of van oudermanne, de ghelt een pont.

bl. 8.) De van andren logghent, voer de scepene, voer den raed oft voer de oudermanne opt huys, gelt een pont. bl. 9—21 wit.)

bl. 22.) *Van den koeren op die kiste te brenghen.*

Alle koere die verscinen, in wat manijeren, dat si verscinen, sel men brenghen voer den Raed op de kiste, eñ daer nyet of te laten om enigherhande zaken.

bl. 23.) *Dit syn de mene coeren.*

Die verboerd coere meerre of minre, demen op hem mach proeven mit reckeliken luden, de sel hi ghelden alst gheboerd eñ de lude daer ment mede proeven sel, de sellen alsulc wesen, dattet de coermeysters bi horen ede nemen, dat si alsulc sün, dat sys hem gheloven sellen; ofter ghenen de aldus bedraghen wart, sel men in den toorne legghen jaer eñ dach of wt der stat te varen jaer eñ dach; woude hi nyet kyesen so zoud men (neme) ende legghen in den toorne ont hi kore, kore hi buten der stat te wesen eñ hi binnen termine weder in quame, so soud men legghen in den toorne jaer eñ dach, nochtan zoude hyt rumen.

So wie den andren sloeghe mitter voyst of wronghe mitter noese, de ghelt een pont, mach ment op hem proeven mit twee reckeliken luden, ist des nyet hi mach sweren syn onscout.

De den andren bloet reyst mitter voyst of mitten naghelen sonder wapene, de ghelt een pont, doet hyt mit wapene oft mit anders enigherhande dinghe, so verboerd hi twe pont.

Wie steket of slaet den andren ene koerwonde, de ghelt dre pont.

De den andren slaet te brulofft, daer men die bruyd truwet, de ghelt vyf scillinghe.

bl. 24. De den andren thuys zoekt mit ghewapender hant de ghelt vyf pont, mach ment proeven mit tween reckeliken luden, blyft hi staende voer thuys en mach men dat proeven, so sel hi efter ghelden vyf pont, mach mens nyet proeven, so mach hi sweren onscout.

So wie mit wapender hant loept in een huys en steket of slaet ene koerwonde, de verlyest tien pont, mach ment proeven mit tween reckeliken luden, blyft hi staenden buten huys en inwaerts steket of slaet, wont hi yemant mach ment proeven mit tween reckeliken luden, de ghelt tien pont, mach mens nyet proeven, so sweert hi onscout.

Die den andren wil slaen op ter strate, vlyet hi in een huys en hem de ander volghet in thuys, de ghelt twe pont voer de huyssoekinghe, maer wont hine ofte slaet, so ghelt hi de coeren alse recht is.

Alle coeren syn bi nachte ghedubbelt.

Ene koerwonde is naghels lang en knockels dyep.

De enighen coer tonrecht besweert op ten andren, de is dat selve, dat dander zoude wesen, maer hi sel ghelden dubblen coer.

bl. 25.) De den andren bi nachte wonde, waert int strate oft in een huys, en men daer gheen bedrach of en vonde, so mach de ghene demen des betyete sweren syn onscout, en vont de raet van der stat daer na dat hi deer daet sculdich ware demen hem aenteech en daer hi syn onscout voer ghedaen hadde, dat men dat aen hem rechten zoude alse enen moord.

So wie dat kyest jaer en dach uter stat te varen voer misdaet, dat is een jaer en twe en viertich daghe.

De den andren wapeldrengt ghelt vyf pont, mach men bedraghen mit twee reckelike luden.

De den andren onweerliken aenvaet in ernsten moede, de ghelt tien scillinghe.

Dryerhande dootslaghe syn, daer gheen weerlijc scout over rechten en sel.

De eerst, dat is in enen ghemenen volcwighe tusschen twee lantsheren, om dat elc waent vorderen ene rechte sake.

De ander dootslach is van enen dwase deen dootslach deen hi doet, om dat onwetenheyde de zunden bescut.

De derde dootslach is van enen kynde binnen seven jaren, om dattet en ghene hooftzunde en mach doen, en het onjaerich is, so ist quyt ¹⁾.

bl. 26.) Die om enen dootslach wart ghevanghen ent daer over gherecht, daer is den aenclagher ghenoege ghedaen ende al de maghe syn daer mede versoent.

So wie ten eersten bode nyet voer en quame voer der stat gherechte, de verboerde sinen ban van vier scillinghen en daer toe sel men panden te rechte te comen ²⁾.

Enich man of wyf de steen bornt binnen der stat vryheyde of binnen der stat bescermenesse, en deen steen minre vormde dan der stat vorme, die verboerde van elken oven dien si bornden vyf pont.

Een steenuys dat mit ouden erve coemt, dat sel oud erve bliven dat daer opstaet, maer wardtet ghetimmert mit menen goede, so deylt dat steenuys ghelike rorenden goede ³⁾.

Waer enich onser borgher of de in onser stat woenachtig is de tot enighen twist quame mit wapene, de verboerde vyf pont.

Voert waer enich onser borgher oft de in onser stat woenachtig is, de nyet wech en ghinghe alst gevreet ware en men mit sinen vrienden heet en wech gaen, de ver-

(¹) Scepenboeck, bl. 1 vinden wij dit overgenomen van Dryerhande af.

(²) Scepenboeck, bl. 1.

(³) Scepenboeck, bl. 1.

boerde enewarve vyf pont, anderwarve vyf pont en derde-warve vyf pont of voer elke vyf pont jaer ende dach wt der stat te wesen.

bl. 27). Waer enich scepene, raet oft oudermanne de tot enen vechtelic quame en des in partyen velle aen de ene side oft aen dander side ende daer mede vechter worde, de verboerde vyf pont often coer alse recht wyst.

Waer enich scepene, raed oft oudermanne, demen of van den huse heet gaen om zaken wille, de hem, sinen wive, kynderen, vader of moeder, suster of broeder of after suster-kynt ofte naerre maech aen ghinghe, de soude of gaen bi eenre pene van enen ponte also dicke als men heet of gaen.

Alle coeren van vechtelicken, het si buten der stat of binnen, de sel men houden onder onsen borgheren.

Tyemen enen man manslacht aen en men daer en gheen bedrach of en vint, de mach mit eenre hant syn onscout doen ende daer mede is hi quyt.

So wie den (anderen) slaet ofte vechtelic maket te brande, die verboerde vyf pont.

De den andren slaet binnen der kerke of in eenre montade oft anders misdoet, dien en mach de heylighe kerke nyet bescudden.

Alle vede sonder doetslach, de die maghe nyet soenen en moeghen, de sellen staen opten scepene, opten raet en opten oudermanne, ende die zullent soenen, dees hem nyet bl. 28) horen en wilde, de verboerde eerstewarve vyf pont, anderwarve vyf pont ende derdewarve vyf pont of uter stat te wesen, alse recht is, enten andren sel men vrede condighen mitter clocke, de dat breket, dat is op syn recht.

Wanneer de stat wt reyst mitten wapenen veer of na, so syn al onser borgher vede gevreet enen dach na hoerre wedercoemst.

So wie dat dede ghewelt bi nacht van stenen ofte doren op te breken van der lude huys, mach men bedraghen mit twee reckelike luden, so sel hi ghelden vyf pont, mach mens nyet bedraghen, so sel hi sweren syn onscout.

De enen armborst brengt ofte enen boghe tot eenre

vergaderinghe binnen der stat, de sel ghelden vyf pont, scyet hi so is hi vredeloos.

Reysde yemant wt der stat veer of na buten oerlove der stat enighen mensch te scadene aen syn lyf of aen syn goet, de die reyse syn ware de verboerde tien pont, eñ de mit hem voeren elc vyf pont.

De borghermeysters eñ de overste oudermanne wanneer si aen spreken scepene of raetmanne oft oudermanne mede bl. 29.) te gaen, om enen misdadighen man te vaen, de des weygherde de verboerde vyf pont.

bl. 30.) *Dit syn die coeren van wyn ende van den wyntappers.*

De wyntapper wart hi begrepen mit waenre mate, de sel ghelden vyf scillinghe of men sellen scuppen also dicke als ment vint.

De wyn meet sonder mate gheteykent mitter statteyken, de sel ghelden een pont ende voert also dicke als men daer mede begrypt.

De wyn geeft om ghelt eñ mit enen craen leyt wt enen andren vate daer in, de verboerde dre pont.

Gheen zamencoper en sel coman wesen van dien goede, daer hi zamencoper of is, voert te vercopen bi enen coer van twee ponden, of [hi] verboerde een jaer syn ambocht.

Den wulen wyn daer men vint, sel men den boden wtslaen.

Enich wynroeper, de dyent een stuc wys, dat op enen dach wtloept, eñ men een ander na op stake opten selven dach, so selt de wynroper segghen ende ropen tot dien twee naesten brugghen toe, aen elke side van dien kelnaer, dat hi syn ander doet, bi enen ponde ofte te scuppen.

Nyemant en sel sine taveerne van wine vorder oefene, dan op sinen kelnaer bi enen coer van enen ponde, sonder tapper of roeper, de moeghen gaen maer ghenen wyn mit hem te draghen van der taveerne bi enen ponde ofte scuppen.

Enich borgher de wyn tappet binnen der stat of binnen der stat vryheyde, duerre dan der stat wilcoer, de verboerde dre pont daertoe asys, eñ de stat selt voert doen tappen alse de wilcoer is van der stat.

De een leghellen wys breket bi der ame of half ame,

om ghelt of op stocken te drinckene duerre dan der stat wilcoer, de verboerde dre pont ende daertoe asys.

Enich onser borgher de wyn vercoft demen tappede onder de clesie, de sel der stat horen sys daer of gheven ghelike ofte hyt selve tappede.

Voert so wie den andren, de wyn tappen woude, sine taverne verbade oft daer om dobbelde of opten besten wyn lyete oft enighe dinghe daertoe dede, daer dander taverne mede after bleve, de verboerde een pont, also dicke alse hyt dede, eñ deghene de syn taverne daermede after lyete de verboerde oec een pont.

So wie zuderschen wyn verlaet in rynschen vaten, de verboert van elken stuc, ist groet ist cleyne, vyf pont. Voert de zuderschen wyn menghet in rynschen wyn of des ghelike doet, de verboerd vyf pont. De zuderschen wyn tappet, hi en doeten te voeren roepen voer zuderschen wyn, verboerd oec vyf pont. Voert so sel zudersche wyn legghen in sinen zonderlinghen kelnaer, daer anders ghene wine in en legghen dan zudersche wyn, de anders dade verboerde vyf pont.

bl. 32.) De ghevader wart de en sel dien kynde nyet meer gheven dan ses penninghe, de meer geeft, de ghelt vyf scillinghe also dicke alse hi dat doet.

Van den weduwen ende van joncfrouwen.

Int jaer ons heren duserent drehondert twe ende viertich des ander daghes na kersdach, wart dit punt aldus verclaert bi den ouden rade eñ bi den nuwen eñ bi ghemeenre morghe sprake van alle ghilden.

Ene weduwe of ene joncfrou, die hoer selven mannet teghen goetdonken eñ wille hoers mombaren of hoerre maghe, die verboert al dat ghoet dat si binnen Utrecht heeft. Ende dat men hoer sculdich is op die tyt dat si dat doet. Ende alle erfnisse die hoer ane comen mach binnen Utrecht. Eñ dat ghoet ende erfnisse sel comen aen hoer rechte erfnamen, ghelike as si ghestorven ware op die selve tyt. Eñ hier in sel die stat die erfnamen sterken ¹⁾.

(¹⁾ Scepenboeck, bl. 1—2.

bl. 33.) Alsoe de dode begraven is, so en sel daer nyemant bliven ten eten, daer de dode was noch in kelnaeren noch in husen sonder de erfnamen, de ander yemant daer bade ten eten, de verboerde een pont en elc mensch de daer bleve ten eten sel elc oec ghelden een pont.

Waer enich onser borgher of de in onser stat woenachtich is, man of wyf, of de woenen in de tollensteghe, in den lynepade, in den weerde of daer omtrent, de enigherhande goet coft op ene mile nader stat, alsoe tot Nyervaert, ten Gheyne ofte Maersen, en binnen deser milen, dat tot onser stat tydenden ware, de verboerde een pont en daertoe een jaer syn ambocht van dien goede, daer hi dit aen verbrake, alsoe dicke alsoe hi daer of bedraghen worde, wtghenomen wyn en coorne.

Een gast de versche hude coept, de verlyest alsoe menighen scillinc alsoe hi dere hude coept.

Een borgher de hude coept tot eens gast behoef, de verboerd een pont en de dat melt de sel hebben derden deel.

Een gast de want snyt binnen der stat, de verboerd dre pont, mach ment proeven mit twee rekeliken luden de manhoofde syn, mach mens nyet proeven, so mach hi sweren onscout.

Een borgher of een gast de vercoept raeu leder, de verlyest tvaelf enghelsche ende daertoe elc huyd aen drien ghesneden, bruyct hyt voert so verlyest hi syn ambocht een maent en daertoe tvaelf enghelsche.

Om dat men dit pont aldus nyet houden en mach, so

Een weduwe of een joncfrouwe de ontfaert mit eenen man mit wille of tyeghen wille hoers mombaren of hoerre maghe, de en sel des goets nyet meer hebben dan si mit hoer voert buten of binnen, al trouwemense, ende sellen bliven onderst ghelike of doot waren ende erfnamen sellen tgoet behouden en de stat sellense daer in starcken.

ist verclaert als hier int naeste blat staet (1).

(1) Deze vroegere bepaling, hoewel vervangen, schijnt men toen nog in herinnering te hebben willen houden.

Eens kynts mombaer et si man of wyf, eyschment van hem, so en sellen si dat goet nyet aentasten, si en hebben eñe voervanc ghedaen dat goet nyet te argheren bi enen coer van vyf ponden eerstewarve, anderwarve bi vyf ponden eñ derdewarve bi vyf ponden of voer elke vyf pont de stat te rumen jaer eñ dach, ende de scepene sellen se houden vter mombaerscappe ont dier tyt toe, dat si voervanc ghedaen hebben.

Ene weduwe sel hoer kynde selve vermombaren tot hoerre kynde daghen toe, oec wat mombaer de vader sinen kynderen kyest int gherechte of in sinen lesten wille, des si voervanc doet van hoerre kyndere goede alse recht is, dat nyet te verargheren, maer alse si enen man neemt ist wte.

bl. 35.) Enich man de sinen kynden mombaren setten wil tot dien rechten mombaer, de mach dat doen in sinen gaenden live voer dien scout eñ voer de scepene eñ nyet op syn doetbedde, behouden den vrouwen hoerre mombarscappe alse vorscreven is.

En gheen man noch wyf horen man mach den anderen eyghen goet gheven, der wilen dat si leven, sonder lyftocht allene, want comen si tot eenre tafel ent tot enen bedde, so ist ghemene, want si all ene lyf sellen wesen ⁽¹⁾.

Alle der stat koeren selle men verwinnen met tween reckelike luden de manhoofde syn, dat syt hoerden eñ saghen en nyet van ander luden segghen.

Tydet yemant den andren an, dat hi goet ontfaen heeft voer tgherechte in droeghene of om enighen mensch tsine tontverren, eyschment van hem, so sel hi sweren syn onscout of hi sel de plechte quyt scelden ⁽²⁾.

Wat koeren onse borgher verboeren sonder manslacht ende vredebreke, moeghen kyesen wt der stat te varen of ghelden horen coer alse recht is.

De onscout aenneemt te done voert gherechte, coemt hi

(1) De laatste vier bepalingen: Eens kynts onombaer tot: all ene lyf sellen wesen, in Scepenboeck, bl. 2.

(2) Scepenboeck bl. 3.

nyet ten eersten daghe, so verboerd hi sinen bannen, ten andren daghe sinen ban en ten derden daghe so sel men de scout wtpanden ghelike oft se verpleghen ware also recht wyst (¹).

bl. 36.) Enich man of wyf de onscout aenghenomen heeft te done voer gherechte, de mach de onscout bescudden eer hi se doet, mit dien ghelde daer hi om beclagheth was, behouden dien scoute sire banne (²).

De kyest wt der stat te varen van coeren de en sel nyet naerre comen dan ene mile van der stat.

Men sel gheene groen hude of ghesouten hude legghen in de graft boven noch beneden bi vyf scillinghen, also dicke als ment doet; maer si moeghense alle legghen in den borchgrafte after sinte Nyclaes en after dien louweren.

De hude coept tot eens gasts behoef en mede dees in veynoedschappe is, de verboerd dre pont.

Gheen verkenscot noch zoenyen en sellen wesen voer de camerwive bi tve scillinghen en ses peninghe.

De bider graft verken hout in camerem, de verboerd tve scillinghe en ses peninghe.

De pansen, runderen of swinen of scapen awaer in de graft, de verboerd ses peninghe.

bl. 37.) De borgher wil werden de sel der stat gheven tvinlich grote, der stat scriver ses enghelsche, der stat knaep ses enghelsche en zweren der stat recht te houden, ontfoer hi en hi jaer en dach buten der stat licht en vier, huysraet en selve cost helde so waer hi der borgherscappe quyt. Enich man de borgher wil werden, de sel betoech brenghen oec waer hi is dat hi nyet eyghen noch van ghenen quader gherufte en is. Enich man de borgher worde en men na vonde ter waerheyt, dat hi van quaden gherufte ofte eyghen ware deen en zoude sine borgherscappe nyet helpen noch in staden staen.

(¹) Scepenboeck bl. 3, waar gelezen wordt: so sal hem die scout wtpanden, ghelike of sy verploeghen ware also recht wyst.

(²) Scepenboeck, bl. 3.

Alle de pande de de stat neemt van coeren sonder erve, sel men houden achte daghe, dan vercopen of men wil.

Een borgher of een gast dees anders erve aen spreket voer tgherechte ten sevene de sel zeker maken enen koer van achte ponden suarter tornoyse. Wert hem ontgheven so sel hebben de rechter twe pont en tien grote, de scepene twe pont en tien grote ende de sevene twe pont en tien grote (1).

De der stat rente coept, ist sys, ist hure, ist wanthuys, de sel borghen setten tot dien daghe te betalen alse hyt looft.

bl. 38.) Gheen borgher sel den andren vaen noch doen vaen binnen of buten, om scoude of om scade, bi enen coer van vyf ponden ten si mitten rechte.

De onsen borgheren ghewelt doet en willen onse borgheren doen bi der stat Rade dat men eyschende is, de borgheren sel de ghemene stat bescermen.

Man noch vyf de voercoperen syn en sellen gheenrehande spise copen voer prime des Zaterdaghes opte marckt bi enen coer van vijf scillinghen.

Ende en gheen voercoper sel spise copen tusschen palaes enter knopenaer van alle der weke, de hi voert vercopen wil, bi enen coer van vyf scillinghe.

De stene breket van der stat mure de selse weder maken en daer toe ghelden twe dusent steens.

De den anderen verbied sine timeringhe buten scepene, de ghelt vyf pont, vercondicht hi scepene bot, so ghelt hi also dicke vyf pont.

De syn erve vercoept of in aelmossen gheeft gheesteliken luden, de verboerd tvintich pont ende de scepene de over de ghifte syn, de verboren ele tvintich pont (2).

De weringhe coept, ist binnen der stat of buten, en de mede wil hebben en onse borgher is, weygerment, ist boven enen ponde, so ghelt de ghene dees weyghert een pont en ist beneden enen ponde, so ghelt hi twe scillinghe.

bl. 39.) De gheboden wart voer tgherechte bi den am-

(1) Scepenboeck, bl. 3.

(2) Scepenboeck, bl. 3 bevat deze beide bepalingen: Die den anderen verbiet — twintich pont.

bochtman, van dryen gheboden mach hi onscout byeden. Wart hi gheboden mit scepene en hi thuys is, coemt hi nyet binnen dreem gheboden so selmen panden ende dat pand byeden voert gherechte en aenclagher sel sweren sine scout recht te wesen, coemt hi eer dat pand gheeyghent wart, so mach hi nochtan segghen ja of neen (1).

De riddinghe van den coorn selmen houden alst de scepene, Raed en oudermanne byeden bi enen coer van dreem ponden.

Daer timeringhe of erve ghemene is, dat minre deel sel volghen den meerren om coep oft om hure, twisten si daer om so sellen si comen voer den Raet en hoe syt besceyden also selt bliven, en de scepene sellense daer in houden dees hem volghen.

Alle oud erve gaet weder daent ghecomen is (2).

De borghermeysters syn van der stat de sellen houden der stat kiste mit horen brieven, mitten seghel, tghewichte ente elne enten reep ente mate, ende si sellen der stat woerde houden binnen der stat.

bl. 40.) Ten sellen ghene borghermeysters van der stat te gader borghermeysters wesen de malcanderen aftersusterkynderen syn of naerre maech, en waert dat twe borghermeysters gecoren worden, de malcanderen aftersusterkynt waren of naerre maech so soude de borghermeyster, de wt deen scepene ghecoren worde, borghermeyster bliven ende voer deen borghermeyster de wt deen rade ghecoren worde, daer zout men enen anderen borghermeyster voer kyesen, en oec so en selle ghene overste oudermanne te gader overste oudermanne wesen de malcanderen aftersusterkynt syn of naerre maech en hoerre en ghene van hem vieren en sellen in desen stoel, also inder borghermeysterscappe of inder overste oudermanscappe, te gader wesen de malcanderen aftersusterkynt syn of naerre maech.

Enich man de opter stathuys quame voer de scepene, raet of voer de oudermaene, om enighe zaken daer te claghen

---

(1) Scepenboeck, bl. 4.

(2) Scepenboeck, bl. 4.

ofte toenen en meer volcx mit hem brochte dan vier manne tot hem de de claghe voerde, de verboerde tien scillinghe, en ele man de mit yemant meer quame, de verboerde ele vyf scillinghe, ende enich van der stat knapen de meer volcx in lyete dan voerscreven is, de verboerde tvaelf peñinghe also dicke alse dat ghevyelt.

bl. 41.) Ende so wie een nuwe huys timert en de dat mit leyen of mit teghellen decken wil of de een outhuys, dat mit dake ghedect is, ontdeckt en dat weder decken wil mit leyen of mit teghellen, dien sel men eens teghellen of leyen gheven, als men haertoe ghedaen heeft, en darentends en sel der stat nyet meer toe gheven noch hulpe daer toe doen.

Voert so en sel nyemant syn huys dat mit leyen of mit teghellen gedect is, ontdecken en deckent weder mit dake ten si bi oorlove der stat.

Ende waer yemant, de syn huys verstoppen woude, de cope teghellen daer hi wil.

Ende enich man, de mit teghellen gedect heeft ofte wyf en de teghellen wil ofbreken en mit leyen wil decken, de mach mit dyen teghellen syn oorbaer doen.

bl. 42.) Een borgher de enen anderen borgher doet sloeghe, hi waer wyf of man, begrypmen daer en is nyet te nemen voer syn lyf, ontquame hi so zoude hi ballinc wesen wt der stat ende wt den lande hondert jaer ende enen dach. Waert dat yemant daer mede ware in de reyse de deen man medesloeghe of styete of wonde, de ware also sculdich alse de ghene ware, de dat mitter hant ghedaen hadde, daert de Raet van der stat op horen eet vonden dat hi sculdich ware.

Waer enich man de enen andren man daer toe wonne enen man doot teslaen, de waer also sculdich alse de hantdadighe, daert de Raet van der stat ter waerheyte vonde bi horen ede. Ende daer mede so sellen alle de maghe quyt en vry wesen, de tot deen man hoerden.

Dit wil de stat ghehouden hebben van den moelensys alse dat men gheen meel uter moelen en sel draghen eer prime en opten rechten middach en te vespertide, en so wat moelnaer dat verbrake de verboerde een pont also dicke

alse hyt verbrake denghenen, de deen sys ghecoft hadde, ten ware voldaaen.

Waer enich man, de om papen wil of om monicke of om clerke of om anders geesterlike lude wille, de subdyaken ghewyet syn of daer boven, kyf makede, de verboerde een pont eñ quame daer vechtelic of, so verboerde hi vyf pont.

bl. 43.) So wie yemant aentast om koeker als ghelt te hebben, waert man of wyf, verboerde een pont also dicke alse syt dade.

So waer men een kynd kerstend daer en sellen maer twelf vrouwen mede wesen, gaet der meer voer of na ten huys offer kerken so verboerd deghene de dat kynt sine is een pont, eñ daer ene vrouwe wt gaet van kynde des ghelike.

En sal nyemant knive draghen bi enen ponde ende des ghelik van anderen wapen.

Ende so wie enen knyf of een mes toeghe in ernsten moede verboerde een pont.

So waer men coorn vonde beneden quader dan boven, de broeke daer of sellen de scepene oordineren eñ daer sel men vindere toe setten.

Alle goet, dat van der zee coemt, dat en sel men nyet opslaen ten si versiset bi vyf ponden.

So waer erve te sceyden is binnen drien voeten dat sellen de scepene sceyden eñ daer en sellen ghene sevene over gheven ⁽¹⁾.

Waert dat yemant den anderen beclaghede ofte daghede buten der stat van onsen borgheren, de sel een jaer wt der stat wesen, sonder van beroepe van pleyte, daer aen en verboerd hi nyet.

bl. 44.) Ene marc sulvers, de men doet werken, de en sel nyet meer laken dan ses coninx enghelsche te houven na der ouder assaye.

De scepene van Utrecht en sellen nyet langher kenne dan ses weken tends dier jare als of gaen ten si mit (ho)ren

---

(1) Scepenboeck, bl. 4.

opene brieven beseghelt en de brief sel ten minsten wesen beseghelt mits scouten seghel en vier scepen seghelle.

Voert en selle de ghene de makemanne syn van huwelic nyet langher kennen dan een jaer en ses weken ten si mit opene brieven beseghelt mits scoute en vier scepene seghelle (1).

De tichelmeysters van der stat de sellen hebben van elken dusent stenen tve penninghe en van elken dusent teghellen tve penninghe.

So wie binnen onser stat woenachtich is, ist man of wyf, de sellen alle coeren houden ghelike onsen borgheren, en onser borgheren knapen, de onse borgheren nyet en syn, de verboeren alle coeren ghelike horen h(erren), en onse borghere en moeghen ghene coeren verboren aen wtheemschen luden eer si ses weken in der stat ghewoent hebben, maer waert dat de wtheemsche lude nyet en voldeden den coremeyster van der stat, so moed mense in den toorn legghen totter tyt toe dat sie zekerheyde gedaen hebben voer horen coere.

bl. 45.) Nyemant en sel meer keersen hebben daer een dode is dan vier stalkeersen, elke keerse van sesse ponden groet, en twe keersen op ten dode elc van tweenden ponden groet, en soe wie datse groter of meerre made of de meer keersen sette bi ghetale dan sesse, so zouden alle de keersen tot deer kerken bliven en daer toe so soude hi der stat gheven een pont te coeren, wtgheset de ghene de wyn gheven.

Enich dode de gheraemte heeft of gheroefde screne heeft of stalkeersen of ghedrayde keersen heeft boven sesse ponden groet of enich van desen vieren, de sel deylen den armen vyf en tvintich pont bi der stat Rade; waert dat hi das nyet en dede so selt de stat nemen vans doden goede en deylen den armen opten selven (dach), dat men den dode greeft, en der stalkeersen en sellen nyet meer wesen dan vier bi desen selven coer.

Ende after dien dat de dode ghegroven is so en sel men en ghene gheraemte noch baudekyn spreken over tgraft,

(1) Deze en de voorgaande bepaling Scepenboeck, bl. 4.

eñ so wie dat dade of enich van desen vieren, de verboerde een pont also dicke also hyt dade, wtghenomen de vyf eñ twintich pont deylen den armen luden, de moeghen doen also si willen.

bl. 46.) Ende so wat nywe baudekyn of nye cleet dat toter kerken coemt mit enen dode, dat sel bliven der kerken, sonder dat enen menen ghilde toebehoerd, ten si dat der een man of een vrouwe of maken wil aen ornament gheheelike also also een priester ghegherwet sel wesen also hi misse doet.

Ende dat ornament dat men van dien daer of maket, dat sel der kerken bliven, daer men dien dode greeft.

Voert en sel gheen knaep bi sire vrouwen of bi sire joncfrouwen gaen noch syn vrouwe noch sine joncfrouwe leden, also si misse winnen of also si offeren gaen en si eens ridders vrouwe of een vrouwe de van kynde wt gaet of een bruyd, so wat vrouwe of joncfrouwe dit verbrake de verboerde een pont.

Voert waer enich man de hem enigherhande stucken onderdade, de dien Raed van der stat bestaen te berechten, dien sel ment also of nemen dats hem een ander hoet.

Waer enich man of wyf de enich goet cofte weder enen gast binnen Utrecht om reed ghelt eñ hi hem syn ghelt nyet en gawe binnen dryen daghen, na dien dat hyt loofde, eñ de gast dat croende, dien sel men legghen in den toorn eñ de stat sel hem gheven water eñ brood eñ daer en sel hi nyet wt comen hi en hebbe der stat ghemoede en des gast.

bl. 47.) Men sel ghene parricke maken binnen der stat op te graft bi enen ponde.

Voert so en sellen en ghene onser borgheren te samen cleden van ondersneden meere dan ses manne, elc bi vijf ponden sonder alrehande archeyt, maer eenvaer of strypt also verre also aen laken strecket, dat mach men wel te samen cleden sonder enigherhande broeke of teyken daer in te maken ander dan van dien selven laken.

Ten sel en gheen man meer knape cleden dan hi daghelix eñ malix in sinen cost heeft binnen Utrecht, eñ waert dat

de Raed kende, dat hi knapen clede buten sinen cost, de verboerde vyf pont van elken knaep dien hi clede buten sinen huysē en daer en mach hi gheen onscout voer doen.

bl. 48 wit.

bl. 49.) Men sel der scepen seghelle ontve slaen na hoerre doet opter stathuys en opten selven dach als men greeft.

Enich man de enen seghel heeft en syns seghels miszake en onscout daer voer dade, en ment na ter waerht vonde dat hi zijns zeghels misseken hadde en onscout daer voer ghedaen hadde, dien man sel men condighen en noemen voer de clocke, dat hi syns seghels misseken heeft, opdat hem elc man te voeren zie wien hi borghet (¹).

Nyemant en sel sine straten breken noch hogher noch lagher maken ten si bi den stratemeysteren bi enen ponde.

Ende waer enich man de den anderen dief scoude in ernsten moede, de verboerde tien scillinghe, dat men be draghen mochte.

Ende so wie dat over der stat mure climmet of over der stat boem wt vaert of in, de verboert een pont.

Men sel ghene hude noch velle hanghen op Buer kerchhof noch op den brugghen binnen Utrecht noch in de graft spelen of dwaen, also dicke also yemant dat dede bi enen coer van vyf scillinghen.

bl. 50.) Waert dat yemant gheboden worde voer tgherechte en hi gheerne betalen wil na sire macht, alsulcdanighe daghe also den scepene goetdonct, sellen hem de aanlagher gheven, also veer also hi daer toe sinen eed (doet), dat hi binnen viertien daghen nyet betalen en mach (²).

Waer yemant in de stat of in de tollensteghe of in de Lynepade of in den weerde, de enighen man huesde ofte verherberghede, de van coeren wt der stat ware en men dat ter stat waerheyt vonde, dien zoudmen panden voer een pont, en waer hi van quaetheyde wt so verboerde vyf pont de ghene de deen huesde ofte herberghede, de van quaetheyde verdreven ware, of si zouden sweren ten heylighen dat sys

(¹) Scepenboeck, bl. 4 heeft deze beide bepalingen.

(²) Scepenboeck, bl. 5.

nyet en wisten doe sise herbergheden of huesden de van den feyte waren.

Waer enich gast de ghewant brochte en daer toeghede in enich hues sonder in onser stat wanthues, de waerd van dien huse verboerde vyf scillinghe also dicke alst gheschiede.

Waer yemant de enighen man van scepene, van Raetmanne of van oudermanne beclaghede om eenigherhande zaken, de die scepene, raed of oudermanne ghedaen hadde van der stat weghen, de verboerde een pont ⁽¹⁾.

bl. 51.) Waer dat zake dat enich onser borghere ghedaghet worde van enighen capetel of goedshuse of enighen pape gheesteliken of waerliken, ende onse borgher dat der raet te weten dade en hi hulpe en raeds begheerde, so sel de raet van der stat de zake wtgaen en ist dat zake, dat de raet ons borghers zake goet en recht vint en men der borgher veronrechten wil, so sel de raet ente stat van Utrecht des borghers zake en syn pleyt houden en onderstaen buten des borghers cost.

Waer enich onser borgher de broekich en misdadich worde wt der stat en hem de stat dat of nemen woude, in wat manieren dat dat ware, en waert dat hi des enighe crone of enighe claghe brochten voer heren of voer joncheren of voer vrouwen of voer joncfrouwen, hi oft yemant van sire weghen, daer der stat last of swaernesse of comen mochte, de sel der stat dat of doen buten der stat cost of hi sel wt der stat wesen en ene mile van der stat, ont der tyt toe, dat hi der stat dat of ghedaen heeft en darentende so selle hi der stat beteringhe doen tot der stat segghen ⁽²⁾.

Voert van dien Vterweerde, so is men over een ghedraghen want die Vterweerde der stat altoes bereyd gheweest hadden en noch syn van alle dienst, des de stat van hem begheerd, dat alle onse borghere en alle de ghene de in onser stat bl. 52.) woenachtich syn van twist en van vechtelic coeren aen hem verboren moeghen en si weder aen [ons], tis bin-

⁽¹⁾ Scepenboeck, bl. 6.

⁽²⁾ Dit is aangehaald door den bisschop in zijn charter van 1346 bij VAN BUCHEL op HEDA, p. 252.

nen der stat of buten, wtgheset dat aen lyf of aen lid gaet, maer worder vrede te broeken dat zoudmen rechten also recht wylt, ende des ghelike ist van den ghenen de in de tollensteghe, in de lynepade of anders in der stat bescermenesse woenen.

Waer dat enich twist ghevele in den weerde tusschen onsen borgheren en de in onser stat woenachtich syn en tusschen dien vtenweerde en daer nyemant by en ware van scepene, van raet of van oudermanne, so mach de scouten of een van dien buerraden uten weerde die vrede eyschen enewarve bi vyf ponden, anderwarve bi vyf ponden en derdewarve bi vyf ponden en desghelike ist van al den ghenen de in onser stat bescermenesse woenen, ende coeren sellen de coermeysters van der stat berechten en boeren.

Ende waer enich onser borghere of de in onser stat woenachtich is, de in den weerde verboden wapene droeghe, ten ware dat hi wechvaerdigh ware, de verboerde alsilken coer also hi in der stat verboren zoude, et ware bi daghe of bi nachte, en alle de coeren tusschen ons in onser stat en dien uten weerde en de in onser stat bescermenesse woenen sellen de scouten en de coermeysters van der stat berechten also zede en woente is.

bl. 53) Waer enich onser borgher of de in onser stat woenachtich is, de enighen man sloeghe om enighe vete de hi te voeren op hem hadde onvervolghet den raet van der stat, verboerde drie pont.

Omdat des Proefsts scouten van sinte Johanne op sinte Johans oudewyc Johanne van den Luttikenhus en des abds scouten van sinte Pouwel in de Nywestrate Johan den manter, onser borgher daghelin rechts sonder enighen redene gheweygert hebben, so is over een ghedraghen mit oud raed en mit nywen ghemeenlike: waer enich onser borgher, demen in enighen daghelix gherechte binnen Utrecht rechts weygherde also daer gheleghen is en de dat claghede voer den scouten en voer de scepene en hem dat aenbrochte mit zulken rechte also de scouten en de scepene van der stat wisen sellen voer recht, des si bilke rechten zouden des

den borgher gheweyghert ware en de scoute en de scepene van der stat dat rechten, waer enich man de den scoute of scepene of onsen borgher de der scoute en scepene recht daer of ghedaen worde en den anderen darenboven moyede, dat sel de ghemene stat voerstaen en wt draghen op hoers zelfs cost en aerbeyt ⁽¹⁾.

Ende so wie eyghendom gheven sel den anderen voer gherechte, oec hoe menighe were van eyghendom dat hi noemt de hi gheeft mit eenre hant daer en sel men nyet meer of gheven de ghene deet ontfaect dan eene orcontscappe:

bl. 54). So wie in meerboedel zitten ende eyghendom of anders goets vertyen sellen of weerloes warden, hoe menighe persoen dat daertoe syn, deghene de dat ontfaet en sel nyet meer gheven dan ene orcontscappe ⁽²⁾.

So wie den anderen dreyghede omdat hi em becoerde, dien sel men den coer dien hi eerstewarve verboerd hadde anderwarve of nemen.

Ten sel nyemant des avonts vighelye winnen, ist man ist wyf, mit min dan mit enen groten coninx tornoysen en dien groten nyet weder te losene, ende so wie dat dit verbrake de verboerde een pont also dicke als gheviel.

Ende so wie dat int gruythuys sit en dat te berechten heeft de en sel in der stat Rade nyet comen voer enen scepen, voer enen raetman of voer enen oudermanne aldeer wile dat hi int gruythuys zit.

Waer yemant van onsen borgheren de ergent anders vare, borgherscappe of porterscappe ghewonnen hadde of noch wonne, ter stat weder wille, de ware sire borgherscappe quyt also vroe also hi dat ghedaen hadde en nimmermeer sine borgerscappe weder te crighen, ten ware dat yemant dat ghedaen hadde of noch dede bi oorlove der stat.

bl. 55.) So wanner een scoute van der stat de is in deer tyd een oordeel vraghet den scepene en hem de scepene daer op beraden willen, so en sel der de scoute nyet toe segghen

⁽¹⁾ Scepenboeck, bl. 5.

⁽²⁾ Deze beide bepalingen Scepenboeck, bl. 6.

tot horen beraden, of hi sel of gaen ont deer tyd dat hem de scepene beraden hebben (1).

Enich scoute de scoute is in deer tyd, alsoe hi ene bootscappe te doen heeft voer dien scepene, voer dien raed of voer de oudermanne, so sel hi sine bootscappe (doen) en alsoe hi sine bootscappe ghedaen heeft so sel hi rechtevoert afgaen (2).

Voert so is over een ghedraghen mitten ouden Rade ende nuwen eendrachtelike, so wie dat borgherscappe winne daer en sel de stat ghenen cost, noch ghenen aerbeyt noch ghenen dyenst voer doen binnen dien eersten tien jaren, na dien dat hi de borgherscappe ghewonnen heeft, ten si op sinen cost deens gheens de die borgherscappe ghewonnen heeft, alsoe dat hi dien cost ghelden sel dien de stat om sinen wille doet of doen sel binnen dien eersten tien jaren, en binnen desen tien jaren, so en sel hi in der stat rade nyet comen voer scepene, voer raed oft voer oudermanne, en si dat hi voer dese tyd in der stat Rade gheseten heeft.

bl. 56 wit.

bl. 57). *Dat is die ridinge van ghebudelden brode ende men sal gheen meerre backen dan penninc brode bi ii β.*

Ghelt die weyte iij Ⓢ dat peninc broed sel wegghen XIII $\frac{1}{2}$ vierdonc.

Ghelt hi IIII $\frac{1}{2}$ Ⓢ dat peninc broed XIII vierdonc.

»	»	V	»	»	»	XII	»
»	»	V $\frac{1}{2}$	»	»	»	XI	»
»	»	VI	»	»	»	X	» en 1 loet
»	»	VI $\frac{1}{2}$	»	»	»	X	»
»	»	VII	»	»	»	IX	» 1 loet min
»	»	VII $\frac{1}{2}$	»	»	»	VIII	»
»	»	VIII	»	»	»	VII	» en 1 loet

(1) Scepenboeck, p. 6.

(2) Scepenboeck, p. 6.

Ghelt hi VIII $\frac{1}{2}$ ſ	dat peñinc broed VII	vierdone.
» » IX » » » »	VII	» 1 loet min
» » IX $\frac{1}{2}$ » » » »	VI $\frac{1}{2}$	» eñ 1 loet
» » X » » » »	VI	» eñ 1 loet

Ghelt die rogghe ij ſ dat peñinc broed XXXV vierdone.

» hi III $\frac{1}{2}$ ſ	dat peñinc broed XXXI $\frac{1}{2}$	vierdone.
» » III » » » »	XXVIII	»
» » III $\frac{1}{2}$ » » » »	XXVI	»
» » V » » » »	XXIV $\frac{1}{2}$	»
» » V $\frac{1}{2}$ » » » »	XXII $\frac{1}{2}$	»
» » VI » » » »	XXI	»
» » VI $\frac{1}{2}$ » » » »	XIX	»
» » VII » » » »	XVII $\frac{1}{2}$	»
» » VII $\frac{1}{2}$ » » » »	XV $\frac{1}{2}$	»
» » VIII » » » »	XIV	»
» » VIII $\frac{1}{2}$ » » » »	XIII $\frac{1}{2}$	»
» » IX » » » »	XIII	»
» » IX $\frac{1}{2}$ » » » »	XII $\frac{1}{2}$	»
» » X » » » »	sel weghen XII	»

bl. 59.) Ghersten broed sel weghen ghelike den rogghe.

*Dit syn onse borghere sculdich ter nyervaert van
tollen — al sonder van wine.*

van enen last hude nyet.

van coerne nyet.

van 1 vate smeers 1 ſ .

van 1 waghe smeers nyet.

van 1 tonne biers 1 $\emptyset$.

van 1 tonne wyns 1 sc.

van elken molensteen 1 $\emptyset$.

van quaren stenen nyet.

van berden nyet.

van c souts nyet.

van 1 last harinx nyet.

van verschen vische of van souden nyet.

- van paeldringhe nyet.
 van casen nyet.
 van souten vleysche nyet.
 van slypstenen nyet.
 van muerstenen nyet.
 van houte nyet.
 van brode nyet.
 bl. 59.) van mele nyet.
 van coeper, tyn, loet, ghewrocht of onghewrocht, nyet.
 van yser nyet.
 van elken vate staels 1 0.
 van weden nyet.
 van colen nyet.
 van scindelen nyet.
 van potten, van kannen, nyet.
 van mersemans zac 1 0.
 van enen pake ij tire lang ij 0.
 van enen pake een tire lang 1 0.
 van eens pelsers pake 1 0.
 een zac wolle of comenscap die men overdraghet 1 0.
     houtwerc nyet.
 een bodem wasses groot of clene 1 0.
 alle harnasche nyet, mar dat men draghet in sacken of
 in laghelen 1 0.
 linnen of zelen nyet.
 ydel vate nyet.
 ene tonne botter 1 0.
 ene tonne pekes 1 0.
 ene tonne aschen 1 0.
 een vat medes 1 0.
 loec of vyen nyet.
 calc nyet.
 een scip mit enen hanghenden roeder iij 0.
 een scip mit enen hantroeder 1 0.
 een scip dat men over trecket mit linen, also vele sel
 die biscop hebben alst cost over te trecken, daer mede den
 dyc te maken.

ene mese vlasses 1 0.

bl. 60.) ene rolle luwades, van elken hondert 1 0.

van gheleden huden 1 0.

van scoen nyet.

van vulaerde mede ende woude nyet.

van enen volscarighen vate wyns XII 0 ende van elken bodem i 0, ende dat sel houden XII ame.

De den kraen hebben die sellen alle jare int grwt huys bringhen X 0 goetsgelts, te betalen tot sinte martyns misse en sinte peters misse.

Van denghenen die heren cleder draghen.

Waer enich onser borgher, die heren cledere of papen cledere of prelaten cledere name buten of binnen waert, die raet kende, so soud men panden voer vyf pont, also dicke false hi se droeghe, ten ware dat hi ridder ware of dat hi in der heren wede ware.

So wie coemt te brande, die sel comen met oesvaeten of mit ketelen, die mit sweerde of mit staven coemt verboert een pont.

Men sel gheen voerbroed backen dan op de ridinghe en dat sel sire volle wiechte hebben en syn teken, en so wat broed des nyet en heeft, dat is voerbroed bi der stat coer.

bl. 61. Waer enich onser borgher of die in onser stat woenachtich is, die enighen man sloeghe om enighe vete, die hi te voeren op hem hadde onvervolghet den raet van der stat verboerde dre pont.

Van den oudermanne en den raet te kyesen.

Dit is die veeme van den oudermanne en van den rade te kyesen, dat alle ghilden brieven hebben.

Wi scepene, raet ende ghemene oudermanne van den ouden rade en van den nuwen der stat van Utrecht maken cont en kenlic allen luden, dat wi bi consente der meenre ghilden der stat van Utrecht voerseyt, om ons ende om onse stat in rusten en in peyse te houden een

drachtelike ende mit goeden berade over een ghedraghen syn, dat wi alle dese ponten also alse hierna bescreven staen, ewelice vast en gestede ende onverbrekelike houden sellen en willen, ten ware die scepene, raed en oudermanne van den ghilden oud ende nye, bi rade ende consente eenre ghemeenre morghensprake van allen ghilden eens beters te rade worden. — In den eersten, dat als men in den ghilden oudermanne kyesen sel, so sellen de oudermanne, die dan teghenwoerdich syn, elc in sinen ghilde alle hoer ghildebroeder daer doen comen bi eenre pene van enen ponde ende die nyet te laten, ende de oudermanne sellen sonder voerraet bi hoeren ede sonder arghenlist onder de mene ghildenbroeder, die volle ghildebroeders syn en jaer en dach tUtrecht borgher gheweest hebben ende tvintich bl. 62.) jaer out syn of meer, ende in den ghilde gaen en waken elken ghildebroeder die daer coemt, een lot maken. En scepene, raed, noch oudermanne en sellen nyet mede loten noch lot hebben, om dat scepene, raet mit dien oudermanne elc in hoeren ghilde, die volle ghildebroeder syn, de lote mede maken sellen. Ende onder de lote sellen wesen vyf sonderlinghe lote ende nyet meer. Ende de vyf manne daer die vyf sonderlinghe lote op vallen, sellen zweren ten heylighen, dat si des nyet laten en sellen om lieve, noch om lede, noch om en gheenrehande zaken sien sellen altehant sonder arghenlist, nyet wt hem selven, maer wt hoeren andren volle ghildebroederen, die na der stat coer in der stat rade wesen moeghen, eendrachtelike ofte drie van hem wiven of si nyet al over een en droeghen, tve oudermanne kyesen, die si vermoeden bi hoeren ede, dat der stat van Utrecht nutte en oorbaerlike syn. In dien manieren, dat die vive hem in horen coer mit nyemant beraden en sellen anders dan mit hem selven. En also si ghecoren hebben, so sellen si die nywe oudermanne al rechtevoert sonder runen of raden mit hem of mit anders yemant, in der stat rade presenteren daer te zweren en dien raed te kyesen also ghewoenlic is, dat is te verstaen van elker wake tve raetsmanne en dander tve raetsmanne

daren boven, die selle si nemen wt dien ghilden bi hoeren ede, die hem dunct datter stat nutte syn en oorbaerlike en die menen ghilden. Ende die vier ende tvintich raetsmanne bl. 63). also die ghecoren syn sellen kyesen tvaelf scepene also als die oude ghildebrief hout ¹⁾. Waer enich man de mit bede of mit myede, of mit rumen of mit raden, in enigherhande manyeren selve of mit anderen persoenen, wyf of man, leec of paep, enighen voerraed daer in dede ouderman, raed en scepene, overste ondermanne of borghermeysters te kyesen tgeghens de manyere de voerscreven is, en de raed van der stat dat ter waerheyt vonde, de verboerde tien pont. Ende die tien pont zoude hi voer die clocke brenghen aen hemde en aen broeke of jaer ende dach wt der stat te wesen ende ene mile van der stat. Ende so wat man dat enich ferpel of onrechtelike dinghe in dese lotinghe dede en die raed van der stat dat ter waerheyt vonde, die soude ewelike wt deer stat rade wesen. Ende en sel gheen man ouderman wesen hi en si volleghildebroeder of hi en voere dat ghilde mitter hant of hi en hebt ghevoert often si hem ane gheerft van sinen ouders, diet ghevoert hebben, often si hem ane gheboren. Voert als men de overste oudermanne kyesen sel, so sellen die overste oudermanne maken tve en viertich loten ende daer sellen vyf sonderlinghe lote onder wesen ende die vyf manne daer de vyf sonderlinghe lote op vallen, sellen kyesen tve overste oudermanne wt dien viertien hoeftghilden ende nyet wt hem selven, die hem donken bi hoeren ede, dat der stat enten menen ghilde nutte en oorbaerlike syn. Ende so waer die drie gaen, sellen de tve volghen en voert so en sellen bl. 64.) er gheen borghermeysters, overste oudermanne of camerare weder comen in den stoel daer hi in is of elc in des anders stoel eer int vierde jaer.

Ende voert so en sellen de oudermanne ghene ghildebroeder ontfaen diet ghilde nyet voeren en willen metter hant, ten si bi den ghemenen oudermannen.

¹⁾ Van 1304, bij VAN DE WATER, *Utr. Placaatb.*, III bl. 67.

Ende omdat wi scepene, raed ende ghemene oudermanne van den ouden rade ende van den nuwen voerseyt alle dese voerscreven ponten vast ende ghestade houden sellen ende willen also als hier voer bescreven staet, so hebbe wi bi consente ende rade der meenre ghilden van onser stat desen brief beseghelt mit onser stat grote seghel. Ghegheven int jaer ons heren dusent drehondert en een en viertich op sinter agnyeten dach ¹⁾.

Van den banne.

Worde yemant in den raed ghecoren op onser vrouwen avont scepen, raet oft ouderman, die in den banne ware, des srechters brieve mitte kerspel papen seghel beseghelt waren, en des in ghenen beroepen ware, en daer of nyet absolviert en ware, eer hi ghecoren wart, die sel of gaen en dat jaer in den raet nyet comen. Ende die vyf manne die dien man ghecoren hadden, sellen enen anderen in sine stede kyesen rechte voert na der ghilden coer.

bl. 65.) Waren der stat knapen in den banne die sellen of gaen ende nyet in den raet comen, si en syn eerst absolviert ⁽²⁾.

Van den wysys.

Voert is over een ghedraghen mitten ouden rade ende mitten nuwen ende bi ghemeenre morghensprake van allen ghilden, dat men den wysys voertmeer altoes van jare te jare vercopen sel ende maendelix betalen. Ende dit ghescyede int jaer ons heren dusent drehondert tve en viertich des ander daghes na kersdach.

Dit ist recht ende die manyere, daer men den wysys op vercopen sel.

Int eerst sel elc wynman sinen sys betalen binnen achte daghe na dien dat die maent wtgaet, — wie des nyet en dede ende die sysmeyster dat croende, die verboerde elc daghes een pont. En dat soud men hem wt panden mit tveen scepene half ter stat behoef en half tot gheens

¹⁾ VAN DE WATER, *Utr. Placaatb.*, III bl. 68.

²⁾ t. a. pl. bl. 69.

behoef die den sys cofte. Ende die ghene die den wyn sys copet sel die wynlude manen also dicke als die maent wt is. Ende betalen si binnen achte daghe daer na den sys nyet so verboeren si den coer also als verscreven is.

Voert welc man een stuc wyns opsteket ende tappet die bl. 66.) selt versysen, maer liep hem van dien vate yet over, dat hi tot dier tyd nyet bruken en conde, dat mocht hi bi den sysmeyster wt laten in een ander vat ende tappent na sonder sys, ende dat sel die sysmeyster talien.

Voert enich wynman, die wyn vercoepen wil bi der ame ofte bi halve ame wt te laten, dat sel hi versoecken aen den sysmeyster tot sire were. Ende en vonde hien nyet, so sel hyt doen bi tveen mannen van den rade, jof hi soud versisen waer dat hys nyet en dade.

Voert elc gheselschap van den wynluden mach een vul laghel hebben ende dat sel die sysmeyster talien Ende dat en sel men nyet versisen.

Voert enich man die wyn vercofte, die men onder montade of in cloesteren sloeghe ende ment ter waerheyde vonde, dat ment daer tappede om ghelt, die ghene diet vercofte, die soud versisen ghelike of hyt selve tappede.

Voert so sel men elken man van elken vate, ist clene ist groot, dat hi versiset, eene halve take weder gheven also also hyt versyst. Ende elc vat sel men versisen also alsment opsteket.

bl. 67.) Voert waer die sysmeyster enighe man teghe, dat hi meerre sys sculdich ware dan hi lyede, des soude si bliven aen den raet van der stat Ende men soude twe manne van den rade daertoe setten. Ende so wat si des in der waerheyde vonden dat soudmen voldoen.

Voert waer die sysmeyster in yemants kelnaer gaen woude daer te besien of enich vat ghewaent ware, so sel hi enen man van den rade mit hem nemen Ende vonde hi daer enich laghel dat achte take ghewaent ware ofte meer, dat waer sysbaer, wtghenomen syn vul laghel. Ende enich man die des weygherde, die verboerde tien scillinghe, also dicke also hyt dede. half ter stede behoef ende half tots sysmeysters.

Voert wat wyn, dat men binnen Utrecht tappet om ghelt, dat is sysbaer.

Voert is out raed ende nuwe over een ghedraghen mit ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, dat die scepene van Utrecht voert meer over gheen eyghendom, noch over ghene verplechte staen en sellen, ten si op den rechten dinghedach mit ghespannen rechte voer die banke, wtghenomen van gasten, ten ware dat yemant also cranc ware van sukede, dat hi ter banke int gherechte nyet comen en mochte. Ende so souden hem die scepene rechten na der ouder ghewoente, alst haer toe ghehouden is. Dit ghescyede int jaer ons Heren dusent drehondert ende tve ende viertich des ander daghes na kersdach ¹⁾).

Voert is out raed ende nuwe over een ghedraghen mit ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, dat die scepene van Utrecht voert meer over ghene verplechte staen en sellen noch ghene brieve seghelen en sellen sprekende die houder is des briefs. Ende wat scepene daer over stonden, ende die brieve also sprekende beseghelden, die verboerden also vele als die plechte helden, daer si die brieve of beseghelt hadden. Dit ghescyede int jaer ons Heren dusent drehondert ende tve en viertich des anderdaghes na kersdach ²⁾).

bl. 69.) Voert is out raed ende nuwe over een ghedraghen mit ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, alse waert dat enich ongheval gheviele van brande bi nachte of bi daghe, so en sél hem nyemant wapene anders dan scepene, raet en oudermanne, de aen syn in der tijd. Ende die sellen vergaderen op die leeghen brugghe, wye hem anders wapende verboerde vyf pont.

Voert is out raet ende nuwe over een ghedraghen in ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, dat out raed ende nye voert meer ghene machte hebben en sellen enighen ghilde vrihede te gheven daer ander ghilden bi gheaftert werden of daer hoere ordinanci bi ghebreken werde, ten si bi ghemeenre morgghensprake van allen ghilden.

¹⁾ Scepenboeck, bl. 6.

²⁾ Scepenboeck, bl. 6—7.

Int jaer ons Heren dusent drehondert vier ende viertich, droegh out raed ende nuwe over een bi ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, waer dat zake dat yemant van onsen borgheren enichs weerlics persoens man worde, die soude der stat gheven vyftich pont. Ende darentends ewelic uter stat raet wesen, ten worde hem ane gheerft of hi en behuwelikedet mit sinen wive.

bl. 70.) Item op die selve tyd droegh out raed ende nuwe over een bi ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, waer dat zake dat yemant van onsen borgheren in enighe ghiselschap voere, die soude der stat gheven vyf en twintich pont. Ende darentends ewelic uter stat raet wesen.

Om dat haer JOHAN VAN LEWENBERCH, HENRIC VAN LEWENBERCH syn broeder, HARMAN VAN DEN RINE, JOHAN UTERWEERDE ende GHISEBRECHT GHISEBRECHT GUNTERS SONE manne gheworden syn des graven van Hollant, so syn si ewelic uter stat raed gheleyt bi out raed en bi nywe ende bi ghemeenre morgghensprake van allen ghilden. Dit ghesceyede int jaer ons Heren dusent drehondert vier ende viertich.

Om dat CLAES VAN DER PURBE PETERS SONE, GHERYD VRENKE, JOHAN GRAWAERTS SONE, JOHAN JOHAN ALVEKYNS SONE, JOHAN VAN DER STRIPE ende HARMAN VAN DEN GROTENHUSE in ghevaren waren in gheselschap tot Dortrecht, so syn si ewelic uter stat raet gheleyt, bi out raed ende bi nywe en bi ghemeenre morgghensprake van allen ghilden. Dit ghesceyede int jaer ons Heren dusent drehondert vier en viertich.

Item in den selven jaer droegh oud raed en nuwe over een bi ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, so wes die ene raet van der stat dede voer tbeste, dat die bl. 71.) ander raet, die daerna quame, des nyet weder doen en sel, ten si bi oud raet en bi nywe.

bl. 72—87 wit.

bl. 88.) *Van den visscheren.*

Int eerst so en sel ghene vrouwe visch copen tgeghen den gasten.

Voert so en sel men ghenen visch copen, dan tusschen der hudebrugge en der cordewanger brugghe.

Voert enich goet, dat een ghildebroeder coept, dat mach ene ghildesuster medenemen.

Ende enich goet, dat een coman van dien ghilden eerst incoept, de sel den gast daer of voldoen, maer enich ghildebroeder of ghildesuster, de dat goet medeneemt, de sel dien coman, de dat goet eerst incoept, voldoen. Voldden si hem nyet, so verboerden si elx daghes vyf scillinghe half tot der stat behoef ende half tots comans behoef, de dat goet eerst incoept.

Voert so wat man dat hoer ghilde winnen wil, de sel selve tghilde voeren, tensi dat hi selve mede waket en goet en last draghet, soe mach hi syn wyf setten.

Voert so en sel ghene vrouwe, stoer, meerswins, zalm, noch cabbaliauwe sinden en daer mede sellen si ganx wakens ende des toorns verdraghen wesen.

bl. 89.) Voert so en sel ghene vrouwe der visscher ghilde winnen, tensi eens ghildebroeders wyf alsoe hoer man doot is.

Voert so en sel gheen visscher veynoodscappe hebben mit enen gast van buten, so wiet verbraken de verboerde een pont, half tot der stat behoef en half tot ghilden behoef.

Ende noch wyf noch man en sellen scottelvisch opt lant vercopen bi enen ponde.

Ende nyet meer en sellen der veyaerdscappe te hope hebben, dan si tve, et si man of wyf, bi enen ponde. Ende wanneer dat de cabbaliauwe eens ter meerket gheweest heeft, so en selmen nyet weder ter maerket brenghen bi enen ponde hem en is de start eerst ofghehouwen, ende dat pont zoude de stat half hebben en dat ghilde half.

bl. 90—91 wit.

bl. 92.) *Van den vleyschouwen.*

So wanneer dat enich vleyschouwer sterft de volle ghildebroeder is, de sel syn lot van der bancken, dat hi hadde bi sinen levenden live, erven op ten outsten volle ghilde-

broeder van dien selven ambocht en de selve vleyschouwer is enter bancken staet en gheen lot en heeft.

Ende en sel nyemant volle ghildebroeder wesen, noch selve vleysch ter bancken houwen of slaen, hi en sel sestien jaer out wesen of darenboven, en de beneden sestien jaren syn en sellen gheen lot hebben aen enigher bancken eer si boven sestien jaren syn of volle sestien jaer.

Ende nyemant en sel mede loten van horen ghildebroederen, hi en slae daghelix vleysch ter bancken.

Ende waert dat enich van dien ghildebroederen enigherhande eninghe makede buten rade van der stat ende men dat ter waerheyt vonde, wie si waren, de verboerde een jaer syn ambocht.

Alle de outste ghildebroeder sellen loten an dien bancken, maer de jonghe, de ghene bancken en hebben, sellen voer in den toorne staen op ten disch.

De vleyschouwer en sellen nyet meer voerraetsmanne hebben dan tve, alse ander ghilden hebben, maer de voerraetsmanne en sellen nyet wesen van den ghenen, de dat jaer te voeren opt huys geseten hadden. Ende oec so sellen de vleyschouwer morghensprake houden alse ander ghilden, sonder int vleyschuys alleene.

bl. 93.) Enich vleyschouwer de vleysch slaet, oec wanneer hyt slaet, de en sel der maer drie mael mede houden.

Voert so moeghen de oudermanne en de voerraetsmanne den zaterdach vercopen vleysch te slaen, en dat voert te vercopen en dat ghelt, dat de oudermanne ente voerraetsmanne daer of nemen, dat sel gaen ints ghilden oorbaer.

Ende waer enich man de vleysch vercofte dat selve ghestorven ware, de verboerde een jaer syn ambocht.

bl. 94.) *Van dobbelen.*

Waer enich man van onsen borgheren, de wonne mit dobbelen boven tien scillinghen aen ghereden ghelde, dat woude de stat hebben.

Voert waer enich man de ghelt sculdich bleve van dobbelen, dat en soude hi nyet betalen, en so wie datten

darenboven maende, dat woude de stat aen hem houden.

Voert enich man de meer verdobbelde dan hi ghelts an hem hadde, dien soudmen daer nyet voer houden, hem noch sine pande, ende so wie dat darenboven dade, dat woude de stat aen hem houden.

Voert enich weerd ofte werdinne, in wies herberghe dat men dobbelde, de verboerde viertich seillinghe also dicke also dat gheveyle.

Voert waer yemant de die ghene ten eersten nyet in en lyete de van der stat weghen daer quamen de dinghe te besyen, de verboerde tve pont ende so wier dat si vernamen dat si ghedobbelt hadde ofte dobbelde, de verboerde een pont.

bl. 95—96 wit.

bl. 97.) *Dit syn die coeren van den vrede.*

Der stat vrede is ses weken en drewarve te vernyen bi scepene, bi raetsmanne oft bi oudermanne oft bi anders onsen borgheren.

Alle der stat vrede, de gaen binnen der muren ende buten der muren van der stat.

Wanneer onse borghere twisten also van vechtelike en scouten, scepene, raetsmanne oft oudermanne eyschen si vrede, man sel hem den vrede gheven sonder wedersegghen, voer hem, voer al hoer maghe en voer al horen hulperen.

De van condicheyt oft van dwaesheyt den vrede weygherde den scouten, dien scepene, raetsmanne oft oudermanne verboert vyf pont. Weyghert hys ist vyf pont, weyghert hys derdewarve ist vyf pont, en de en dies begheert, sel men vrede condighen mitter clocke op ter stat vrede, so sel hi gaen dies begheert, ende die dien vrede breket, de is vredeloes.

Croent yemant dat vrede aen hem ghebroken is, so sel men daertoe nemen hem viven uter statrade, also tve scepene ende dre raetmanne, de sellen daer of de waerheyt ondervinden in achte daghen en brengt weder in den raed ofte vrede ghebroken si en weet ghedaen heeft; moeghen

sys hoers over een draghen, dat is goet, moeghen sys nyet bl. 98.) over een draghen, so sel men volghen der meyster partye eñ dat sel stade wesen, eñ so wie van viven dat weygherde dien sel men houden voer dien ghenen, die deen vrede te brac.

Voert tyet de raet van der stat des yemant, dat hi daer mede was mit rade of mit dade daer vrede ghebroken si, so sel deghene de men des betyct, sweren mit vier mannen de die raet van der stat daer toe neemt van sinen vrienden, dat hi onschuldich was raeds eñ daets daer de vrede te broeken was.

Enich vrede, deen de scepene, raet of oudermanne vernamen, dat ghebroken ware van onsen borgheren oft van dien de in onser stat bescermenesse woenen, allene dat hem nyemant des en becroende, dat sellen scepene, raet en oudermanue also rechten also si sculdich syn te done ent hier in bescreven is na dien, dat si de zake vinden. Ende want onse borghere opten lantman van vrede nyet hebben en moeghen dan lantrecht, so setten der wi onse borghere tgeghen ten lantrechte, al croende hi, men souder nyemant toe setten noch anders nyet te doene.

bl. 99.) So wie der stat croent dat vrede aen hem te broeken is eñ dat ter waerheyt nyet toebrenghen en mach, de sel also vele verboeren also hi wil winnen, eñ enich lantman de buten onser stat bescermenesse woent eñ der stat croent dat vrede aen hem te broeke is, de sel der stat also vele zekerheyde doen, dat hi also vele verboren mach also hi winnen wil.

Waer enich man de enen vrede brake eñ hi doot bleve daer men aen brake, dat soudmen rechten aen smans hals, deet ghedaen hadde; hoe dat hi en anders brake, dat hine styete ofte sloeghe ofte wonde, dat ghinghe aen syn hant denghenen de dat dade.

Waer oec yemant de den andren jaghede eñ hine noch en styete noch en sloeghe eñ hi daer of bedraghen worde, dat binnen vrede ghescyet ware, de verboerde vyf pont.

Waer enich man demen eyschede van tuech te done eñ

hi nyet sweren en woude, noch tughen also hi scoudich ware te done, de verboerde sulken coer also deghene verboren zoude, dien hi betughen zoude of hi bedraghen worde, dat is bescreven en beseghelt.

bl. 100.) Twisten onse borgheren buten der stat, veer of na, ist, dat si dat herden ont si weder comen in de stat, weygheren si scepene, raed of oudermanne oft anders onsen borgheren den vrede tot dreen stonden, de sellen gheven vyf pont tot elker tyt also sys weygheren of sellen kyesen, voer elke vyf pont een jaer en tve en viertich daghe wt der stat te wesen en anders nyet.

So wat twist van onsen borgheren in ghenen vreden en staet, als men den vrede van onsen borgheren verlengt mitter clocke, al haddet te voeren ghevreet gheweest ent dan buten vrede ware, ghevyel daer enich twist of, dat en ware gheen vredebrake.

Locht men vrede aen enen man en hi nyet in huse en ware en hi ware in eenre montade oft anders ware, also dat mens nyet en vonde, so sel men hem een vrede condighen tot sinen huys en die man sel een vrede houden ghelike oft hine mit hande en mit monde ghegheven hadde.

Waer de scouten, scepene, raed oft oudermaene ghinghen om enen vrede en dien eyscheden van der stat wegghen, die dien wonde en die Raet dat ter waerheyt vonde, dat bl. 101.) hyt mit voerrade ghedaen hadde, de waer vredeloes en vont de Raet dat sonder voerraet ghescyet ware, de broeke hout de stat aen hoer verclaringhe.

Van allen twist onder onsen borgheren eyschmen vrede men sellen gheven, beyde buten en binnen, voer hem en voer al hoer maghe en voer al horen hulperen enewarve, anderwarve en derdewarve.

Voert waer yemant van buten, de binnen onser stat twist makede ofte vechtelic en men vrede eysche, de weygherde hys, so verboerde hi eerstewarve vyf pont, anderwarve vyf pont, derdewarve vyf pont en darentends soude mens seker wesen van sinen coer en van sire broeke.

bl. 102 wit.

bl. 103.) ¹⁾ Int jaer ons Heren MCCC dre eñ sestich worden overdraghen bi out Raet eñ bi nywe eñ bi ghemeenre morgkensprake van allen ghilden die punten, de hier na bescreven staen :

Een wyf, die van horen ghetrouweden man voer eñ hoers mans raet nyet doen en woude noch bi hem bliven, die sel vter stat varen, ten si dat si zulke redene bewisen can, dat den Rade van der stat dunct, dat si billiker binnen bliven sel dan buten varen.

Voert waer enich wyf, die enen ghetrouweden man hadde, dat kenlic waer eñ darenboven enen andren man trouwede, dat openbaerlic waer, die soude ewelic vter stat wesen eñ ene mile van der stat op haer lijf.

Voert enich man, die van den voerseiden zaken broekich ghevonden worde, die zoude van zelve rechte staen alsoe van den wiven voerscreven is.

Voert een man die eenre joncfrouwen of eenre weduwe trouwe ane sterkede, eñ si of hore vriende dat der stat toende, dien zoudmen voer den Raet bieden binnen corten tyd eñ lyede hi dier woerde, so soudmen die joncfrou of de wedu zonder vertrec bi hem te crite brenghen en ghinghe si tot hem, so zoude hi se behouden, behouden den erfnamen ende den mombaer haers rechts, dat voer dese tyd gemaket is eñ ghinghe si van hem, so zoudment rechten aen syn lyf. En waert dat hi voer quame eñ hi dier woerde missake eñ die Raet van der stat ter waerheyt vonde, dat hise gheseyt hadde, so zoude hi vyftich pont brenghen an hemde eñ an broec ter clocke eñ lochen bl. 104.) aldaer sine woerde, of hi zoude tien jaer vter stat wesen ende ene mile van der stat. Ende waert dat hi nyet voer en quame en hi ontrinnede, so zoude hi ewelic balline wesen uter der stat eñ ene mile van der stat op syn lijf.

Ende desghelijx sel wesen van ene vrouwenaem, die enen man trouwe aen sterkede, dat si bloetshoefte comen sel ter

¹⁾ Het volgende is met kleiner schrift en bleeker inkt geschreven.

clocke en̄ gheven vyftich pont of tien jaer vter stat wesen en̄ ene mile van der stat also voerscreven is.

bl. 105.) Int jaer ons Heren MCCCCLXXIII overdroech die raet out en̄ nywe met ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, wantet een out haercomen gheweest heeft zo wanneer men morgghensprake hielt van der stat wegghen, dat daer nyemant toe te zegghen en plach, dan die borghere ware tUtrecht so is die raet out ende nywe overdragghen mit ghemeenre morgghensprake van allen ghilden, dat syt voertaen also houden willen, so wanneer men morgghensprake hout van der stat wegghen, datter nyemant gheen toeseegghen hebben en zel, hi en zi een borgher tUtrecht.

Int jaer van LXXVIII overdroeggh die raet out en̄ nywe mit ghemeenre morgghensprake van allen ghilden zulke punten also hier na bescreven staen.

In den eersten, waer yemant, die also verre vervolcht ware mit rechte voer den scouten ende scepenen, dat men panden zoude aen zyn lyf, ende hem die were ghedaen waer, zo zellen hem die scouten en̄ scepenen bieden tot synre antwoerde ofte tot synre were, dat hi over dwers nacht optermeslude toorn ga, dat men heet den plompentoorn, Ende ghing hy daer nyet op, zo zouden hem der stat knapen daer in legghen en̄ hi zoude hem zelve teten gheven en̄ zyns selfs notorifte doen van zyns selfs ghoede. Ende waert dat hi gheen ghelt en hadden, so zoude die ghene die hem daer in dede legghen gheven water en̄ broot; en̄ ontruymde hi vten toorn, zo zouden men weder inden toorn legghen zo vaste, datmen zyns seker waer. Ende ontruymde hi vter stat ofte in enigher montaden ofte goedshusen binnen Utrecht zo zouden men hem die stat verbieden ter tyd toe dat hi die scout betaelt hadde, daer hi omme ontruymt ware. Ende storve hi in den toorn ofte buten den toorn, de wile dat hi gheruymt ware, zo zouden zine erfnamen die voers. scout betaelen, also verre also zi zine erfnisse aen tasten also recht ware.

bl. 106.) Voert so wie gheboden wert voer tgherechte bi den

ambochtman, van dreem gheboden mach hi onscout bieden. Eñ wert hi gheboden mit scepene eñ hi thuys is, coemt hi nyet ten eersten ghebode, alse hi mit scepene gheboden is, eñ doet syn onscout dat hi nyet thuys en was eñ laet hem voert bieden, zo en mach hem die onscout nyet baten eñ zo mach die aenclagher op hem voert varen alse recht wyst.

Voert waert dat yemant quame voer den scepene, die enighe plechten doen woude of die enich ghoets weerloos worden wouden. Ende den scepene twivelde dattet yemant scalen mochte, dien hi enighe scout sculdich ware eñ dat die plechte ofte ghifte voers. nyet rechtstiftich en ware, zo sel hi zweren ten heylighen, dat hi die plechte ofte ghifte voers. nyet en doet om yemant tsine mede tontferven dien hi enighe scout sculdich ware en dat hi dat ghelt van rechte wittachtigher scout sculdich ware eñ die ghifte de hi dede rechtstiftich ware eñ gheen droeghene zonder enich argelist. En des ghelix zel dieghene zweren, die de plechte ofte ghelt ontfaet, dat hi die plechte ofte ghelt voers. nyet, en ontfaet om yemant tsine mede tontferven van enigher scout, die de ander die de plechte doen woude ofte sijn ghoets weerloos werden woude, sculdich wesen mochte eñ gheen droeghene zonder enich argelist.

Voert zo zellen die boden, die de luden voer den scepene te bieden pleghen, daghelix tfole moghen bieden tieghens den naesten rechten dingdach, zonder opten rechten dingdach, dat is te verstaen, opten Dinx lach ofte opten Donredach, alse die scepene te rechte te zitten pleghen.

bl. 107.) Voert waer yemant, die were uter stat gherechte in enighen anderen daghelixschen gherechten binnen Utrecht om scouts wille, de hi sculdich ware, endet die raet van der stat ter waerheyte vonde, dat hi om scouts wille daer wt ghevaren ware, zo zouden die raet daer toe dwinghen, dat hi ene herberghe kiezen zoude in der stat gherechte, daer men aen hem rechten mochte.

Voert waert dat yemant ghepant worde aen zyn ghoet mitten scoute eñ scepene, die mach den ghenen die aen zyn ghoet ghepant is eens weder uten pande doen eñ nyet

meer. Ende quame anders yemant, die hem oec uten pande doen wil, die moet eerste zweren ten heylighen, dat hem dat voersejde ghoet hetsi deel ofte al toebehoert eñ recht toeheeft na zinen verstaen ende weten zonder archeyt.

Voert also die scoute gaet panden, zo sel hi zine boeten nemen van den ghenen die ghepant wert ofte van zinen ghoede.

Voert yemant, die den andren pant aen zyn rede ghoet, die mach also veel ghoets van hem nemen also daer hi voer pant eñ voer den derden pennic meer biden scepene, eñ en naem hi dat ghoet nyet na hem, zo statet op syn avonture.

bl. 108.) Int jaer ons Heren MCCCLXIII des zonnendaghes na sinte Servaes dach wert overdragen mit out raet eñ mit nywe eñ mit ghemeenre morgkensprake van allen ghilden, also dat die Raet van der stat noch die ghilden van deser tyd voert gheen verbant nochte overdrachte maken en zellen mit enighen here ofte mit yemant, dat in enigher manieren gaen mochte tieghens der stat vrihede ofte tieghens horen ouden haercomen.

bl. 109.) Enich man de van kunderen, de van vader eñ van moeder bestorven waren, demen huweliken zoude, ghenot of vordeel daer in zochte ofte haer ghoet minrede, weder hi mombaer waer of en gheen, ende de Raet ter waerheyt vonde, dat hyt ghedaen hadde, die zoude dien kunde zyn ghoet weder gheven ende der stat oec also veel gheven also hi van dien kynde ghenoten hadde. En daer toe zoude hi ewelic vter stat rade wesen.

Waer enich man van den Rade, die ghenot name van yemant om ene zake te vorderen ofte hinderen in den Rade, daert die Raet ter waerheyt vonde, die zoude dat ghenot ter clocken brenghen en daartoe eweliken vten Rade wesen.

Voert worde yemant beruft van dese zaken, die zoutmen ter antworde ontbieden voer den raet, eñ zo zoude die raet vyf manne daartoe setten dat waer wt te gaen, eñ vont men dat hi scout hadde, zo zoude hi dese sentenci liden. Eñ vond men onsculdich, zo zoude die ghene, die dat

ane ghebrocht hadde, die zelve sentenci hebben, die deghene ghehat soude hebben, die daer of beruft waer. Dit wert overdraghen mit ghemeenre morghensprake van allen ghilden, int jaer ons Heren MCCC vyf ende tsestich op onser vrouwen avont te lichtmisse

bl. 110.) Int jaer ons heñ MCCC vyf en tsestich des woensdaghes na zinte Peters dach ad vincula, worden dese punten overdraghen de hier na bescreven staen.

Waer enich onser borghere of die in onser stat woenachtich is, die wt enighen twiste quame mit wapene ofte tot enigher vergaderinghe in husen ofte op straten, die verboerde V ũ. Ende die koer zel hi openbaerliken brenghen opter stat kiste eñ wat koermeysters in der tyd dit verzumeden, dat die koeren opte kiste nyet en quamen, die zoude twe jare wten rade wesen.

Voert waer enich onser borgher of die in onser stat woenachtich is, de nyet wech en ghinghe alst ghevreet ware ende men hem mit sinen vrienden hete wech gaen, die verboerde ene werve V ũ, anderwerve V ũ eñ derdewerve V ũ ofte voer elke V ũ jaer ende dach vter stat te wesen. Ende also dit ghevalt so zel die raet haer lude daer toe setten die dat wtgaen zellen, En die koermeysters zellen die koeren daer of ontfanghen openbaerliken voer den raet op die kiste. Eñ enich koermeyster, die waer in der tyd, die dit versumeden dat die koeren opte kiste nyet en quamen, die zoude oec twe jare vten rade wesen.

Voert want een out wilcoer is eñ der stat boec hout, wien de stat verboden wert dat hi ene mile van der stat wesen zel, dat dicke verbroken is, zo is out raet eñ nywe overdraghen mit ghemeenre morghensprake van allen ghilden, so wien de stat verboden is ofte noch verboden worde en binnen zynre tijd binnen der milen quame buten oorlove des raets van der stat, die waer onborghert eñ men zoude hem ter clocken ewelic de stat verbieden op syn lyf.

bl. 111.) Voert waert datter enich loop gheviele so zoude die Raet van der stat out eñ nywe te zamen vallen, het si ghewapent of onghewapent. Ende yemant van den Rade, die biden

Rade nyet en viele, die daer bi waer eñ den twist nyet en helpe scutten, die zoude twe jare vten rade wesen.

Voert selmen dese koeren eñ alle ander koeren brenghen opter stat kiste bider zelve pene, die voerscreven is.

Voert enich man die enen borgher doot sloeghe ofte doot dede slaen, die en zoude nummermeer comen binnen der stat noch binnen der stat vrihede op syn lyf.

Voert enich man of wyf die over der stat muere clomme wt of in, of over den boom voer wt of in, de wile dat die poorten van der stat ghesloten waren, die verboerde tien pont eñ daer toe zoude hi een jaer vter stat wesen eñ ene mile van der stat, eñ die X ũ sel hi aen hemde eñ an broeke ter clocken brenghen. Eñ yemant die daer toe helpe, het ware mit scuten ofte mit ledere, die verboerde die selve pene. Eñ yemant die vorder daer in dede dat tieghens der stat ghinghe, dat woude die stat rechten na horen goetduncken. Dit wert overdragheden mitten menen ghilden Int jaer ons heñ MCCCLXVI op Sinte Olulfs dach.

bl. 112 – 113 wit.

bl. 114.) De weyde van der stat tot des proefsts weteringhe toe is tins vry eñ tyent vry, tve jaer te zaijene eñ terde jaer te grase te legghen, brake men dit soe waer hoer recht verloren, der gheenre de dat braken.

De zyeken de buten der stat woenen, de syn in der stat bescermenesse, eñ si en moeghen gheenrehande dinghe te hande tien, buten der stat rade eñ wille, noch erve te vercoopen, noch broeder tontfaen noch zyeken, ten si bi der scepene wille, de de stat daer toe set, eñ de stat sel hem setten enen meyster, de sel alle jaer rekene voer de scepene de die stat daer over set, waer hoer rente bliven eñ hoe grote dat si si eñ die nyet te argheren, maer de altoes te beteren.

Men sel alle jaer gheven van der stat goede op Sinte Martyns scuddecorfs daghe, allen armen mensche de daer coemt enen hollantschen penninc of een hollantsch peñinc broed, voer alle plaghen de der stat ghevallen moeghen en dit sel ewelike staen, eñ hier mede en sel men ghene heylghen wegghen, eñ so wie dat hier yettoe gheven wil de

come aldaer en ghevet selve mitter hant, en dit sel men jaerlix cundighen mitter clocke, dattet de arme lude weten moeghen.

bl. 115.) Int jaer ons Heren dusent CCC en achtene doe groef de stat van Utrecht horen borchgrave om hoer stat, en doe gaven de heren van Sinte Katrinen en JOHAN DE BOLE van horen wegghen tachtich pont swarter tornoyse, om dat ment vant dat si den borchgrave sculdich waren mede te greven.

Der stat singhel neffen Sinte Servaes toorn tot der nicker cule toe, de sel wesen breed tve roeden, en dit erve is ghecoft weder den vrouwen van Sinte Servaes.

De heren van Sinte Marie en sellen de trappe bi der borchbrugghen nyet oorbaren, en si bi der stat wille, want si totter trappen nyet gheven en wouden doemense makede.

Dat wegghuys, dat in herdebollen cule staet dat is der stat en de balke en de zulen en dat ghewichte, en des ghewichts is tve stuc elc van hondert ponden, en drie stuc elc van L fl ende tve stuc elk van XXV fl en een stuc van XIII fl en vier elc van VI fl , en de balanse is oec der stat.

Int jaer ons Heren dusent CCC en seven en dertich doe halden tve scepene, tve Raetsman en tve oudermanne mit horen ede, dat de vischerye der stat toebehoert van Wedermoet doer de nye minne op streckende tot der hoelrebrugghen toe.

bl. 116.) Dat gherechte van herboords coep en sel gheen wech ghelt gheven.

Van den makelaren van den zoute.

Dits de ordynantie de den makelaeren van den zoute ghegheven is bi den ouden Rade en biden nywen. In den eersten, dat de makelaer van den zoute hebben sellen van elken hondert loop zouts van den ghenen, deet vercoept, vier scillinghe, syn si daer bi of nyet daer bi, maer vmmen sellen de makelaer daer bi wezen ist dat de coman begheert, en ghevyel daer enich stoot in, alse van dien ghenen de dat zout incopen, daer sellen de makelaers segghers afwesen,

eñ dat segghen dat de makelaers daer of segghen dat sellen si houden eñ voldoen aen beyden siden, eñ waert dat de ghene de dat zout incopen der makelaer segghen nyet en hyelden, so zoud de Raed van der stat rechten also si haer toe ghedaen hebben.

Ende enich gast de hier zout brengt ter maret te vercopen, ist dats hem de zoutlude binnen drien daghen daer na zamenscoeps nyet of en copen, soe mach de gast darentends syn zout sliten bi loep oft bi halven lopen sonder enich misdoen van der stat.

bl. 117.) *Van de tolle tot Gheervliet.*

Dits dat recht van der tollen te gheervliet van dien van Utrecht de binnen der mure woenen.

Int eerst van elken hoed terwen, rogghen eñ witter erweten tvaelf peñinghe hollantsche. Item van elken hoed ghersten en graver erweten acht peñinghe hollantsche. Item van eenre roede wyns, tve corte vate voer een roede, seventien peñinghe enghelsche. Item van elker roede wyns ene halve take wyns of ses peñinghe voer de halve take, ghelt of wyn staet aen de tolnaers, eñ dre peñinghe te broede van elker roede. Item van enen scepe achte peñinghe. Item van enen scaerlaken sestien peñinghe. Item van enen dobbel ghevarweden laken achte peñinghe. Item van enen strypten laken of van enen blawen laken vier peñinghe. Item van enen witten laken eñ van enen ghiselsaye tve peñinghe. Item van eenre manheve mersseryen tve huven tve paer hancoven eñ tve scillinghe. Item van enen pake peceryen achtendehalf scillinghe hollantsche. Item van allen anderen goede gheven si den hondertsten marc. Dit vertollen si voer ene tollen, voer alle dander tollen varen si tollen vry mits tolnaers teyken.

bl. 118.) *Dits de brede van der stat meente after dien Louweren.*

Int eerst van HERBOORDS hofstede toter mure, voer tvintich voete breed eñ after seventien voete.

van HERMANS hofstede van galencoep viertien voete.

van VEN LEYDE backers hofstede dertien voete.

van VRANCKEN hofstede dertien voete.

van TYDEMAN HUGHEN SOENS hofstede dertien voete.

van GHISELMAERS hofstede dertien voete.

van PROYES hofstede dertien voete.

van HEYNE AERNOUTS SOENS hofstede dertien voete.

van JACOB SCOUTEN kynderen hofstede dertien voete.

van HERMANS hofstede van VYNEN dertien voete.

van VREDERIC SCOUTEKYNS hofstede dertien voete.

van VRANCKEN hofstede dertien voete.

van JOHANS SWARTEN twe hofsteden dertien voete.

van AERNT AMELYS SOENS hofstede dertien voete.

van TIDEMAN BLANCKAERDS hofstede dertien voete.

van AELBRECHTS CLERCK tve hofsteden tvaelf voete.

van JOHANS hofstede vten hunthove tvaelf voete.

van pater SCOROEN hofstede elf voete.

van LUTTIKE TYDEMANS hofstede elf voete.

Item van LUTTIKE TYDEMANS hofstede elf voete, de alzesterste is toten begghinen wart.

bl. 119) Int jaer ons heren dusent drehondert en tve eñ dertich worden vander stat rade gheset scepene eñ raetsmanne, daer de oude Raed bi was, de waerheyt tondervinden of GHISEBRECHT vten weerde eñ sine vorvaders de tollen plaghden te hebben buten dien weerde, van dier bruggen de daer leghet, dat si ons brochten aen, dat si dat ter waerheyt ghevonden hebben bi wittatighen luden, de van vijftich jaren of darenboven wel hoeghenisse hebben, dat GHISEBRECHT vorseyt syn vader eñ syn oudevader eñ HENRIC VAN HERMALEN eñ haer HENRIK VAN HERMALEN altoes daer tollen van deer brugghe hadden van alle den ghenen de buten der stat woenachtich syn, en daer om sellen si de brugghe hebben.

bl. 120.) Wy JOHAN bider ghenaden goeds bisscop bisscop tutrecht maken cont allen luden, dat een twist ghevallen was in onser liever stat van Utrecht des dinxdaghes na sinte re-meysdach de nu naest gheleden is, alse van enen vechtelic dat

ghesciede van zulken luden, die opten raet van der stat vochten eñ sloeghen aen die een side eñ daer hem die raet eñ des raeds medewerkers tieghen verweerden op de andren side, eñ want van desen voerscreven twyst en stoet eñ van allen zaken die opten voerghenoemden dach gheschieden die ghemene borghers eñ de ghemene ghilden van Utrecht an ons ghelelic eñ al ghebleven syn en voer ons gheloeft eñ ghewilcoert hebben, onse segghen hyer of te houden eñ te voldoen, so segghen wi eñ vten onse segghen in sulken manieren alse na bescreven staet. In den eersten segghen wi, dat wi t waerheyt ghevonden hebben dat HEIJNE WYCHER den doetslach dede aan LAMBRECHT CODDEKYN op den voerscreven Dinxdach. Eñ want die raet van der stat HEIJNE WYCHER tot dier selver tyd bi hem gheyschet eñ ontboden hadde, om dat recht te sterken alse des heren bode van des heren wegghen en van des raets wegghen eñ hi desen doetslach an LAMBRECHT CODDEKYN ghedaen heeft sonder arghe- list en voerraet en om der raet te helpen hore live te ver- weren, so bevele wi den rade van der stat eñ den ghemenen ghilden, dat si verclaren weder HEIJNE WYCHER om den voorseyden doetslach liden sel sulke pene eñ koer alse der stat boec hout, ghelike dat een ander doen soude, diet nyet vander hoerlicheyt wegghen noch vander stat wegghen ghedaen en hadde maer bi syns zelfs toedoen enen borgher tutrecht ghedoet hadde. Eñ wi bidden den rade eñ den ghilden ghemeenlic, dat si dit punt verclaren als si eerst moghen sonder vertrec. Eñ wes de raet mit den ghilden hyr of claren, dat is onse segghen ende willen dat ment also houden sel. Voert hadde wi, bi rade dergheenre de wi wt allen ghilden eñ oec vten ouden rade eñ vten nywen bi ons ghenomen hadden om desen voerscreven twist te enden, vyf manne daer toe gheset eñ gheedet, dat si van bl. 121) allen zaken die opten voorseyden Dinxdach gheschieden ene goede waerheyt vte gaen souden eñ ons die anebrenghen, Ende want wi bi desen voerscreven viven GOEDSCALC VRENCKE AERNOUDS SONE aen LAMBRECHTS CODDEKYNs doot nyet be- dragghen noch sculdich en vinden, na sulker vorme eñ

manieren alsoe der stat boec spreket. Eñ omdat wi oec mit waraftighen tughen ghevonden hebben, dat LAMBRECHT CODDEKYN nyet dan ene wonde en hadde die hem HEYNE WYCHER gaf, daer GOEDSCALC doe ter tyt nyet bi en was, daerom so segghen wi den voorseyden GOEDSCALC onsculdich an LAMBRECHTS CODDEKYNs doet voerscreven. Voert segghe wi alsoe van denghenen die de eerste waren. die de reijeringhe eerste makeden opten voerscreven Dinxslach, daer alle dese stoet eñ swaernisse of ghecomen is, alsoe CLAES WERMHOUTSSONE, CLAES ZYNAERT, GHEERLACUS JOHANS BUDELSSONE, HENRICUS VOERLOEP eñ DYDERIC WILLAM NEYSENSEN, dat men dat an hem rechten sel, alsoe an derghenen de haer lyf verboert hebben, waer mense bevaren can nu of namaels in der stat of in den lande van Utrecht. Eñ ontrinnen si, so sellen si ballinc wesen vter stat eñ vter lande van Utrecht hondert jare en enen dach. Ende waer oec dat sake, dat GERLACUS JOHANS BUDELSSONE of HENRICUS VOERLOEP begrepen worden eñ si hem vermaten clerke te wesen, so soude mense ons overleveren eñ daer souden wi over rechten alsoe wi sculdich waren te done. Voert segghen wi, dat LOUWE STOMMEKYN, GELYS HILDEBOUTSSONE, PETER-DE VRESE, JOHAN DE GRUTER de Vleyschouwer, TYDEMAN syn broeder, JOHAN POT BEYNOPSSONE, PETER VAN DEN PEERE, JOHAN DE CUPER, BARTELMEUS syn broeder, GHISEBRECHT CUPERS kynderen, MELYS JACOBSSONE v. GHINKEL, HEYNEMAN VAN ZANTEN, DYDERIC MOELNBREKER syn broeder, JOHANS kynderen VAN ZANTEN binnen dreen daghen na desen daghe comen sellen, ten ersten voer ons eñ na voer den ghemenen raet van der stat eñ voer de clerke horelyc in bl. 127) enen bloten paer linnen cleder bloetshoefts eñ barvoet, eñ yeghelic van hem sel een baer swaert in syn hant hebben eñ sellen bilden ons voer eñ den rade na, alsoe alsoe gheseghet is, dat wi hoers lyfs ghenade hebben willen, voert so sellen si sweren ten heylighen, eerst voer ons eñ na voer dien raet, dat si nymermeer tieghen der hoerlicheyd, noch tieghen den ghemene rade van Utrecht, noch tieghen die ghemene ghilden doen en sellen mit

rade of mit dade of mit enigherhande zaken. Eñ hyrmede sel men hem ghenade doen eñ hore broken vergeven, de si ghedaen hebben tieghen der hoerlicheyt eñ der stat, in desen voerscreven zaken daer onse segghen of begripet. Eñ daden si des nyet bynnen sulker tyt alse voerscreven is, so souden si also sculdich wesen, alse die ghene, de die reylinghe eerste makeden eñ de mit namen hyrvoer bescreven staen. Voert so is onse segghen, dat die raet van der stat gheven sel PETER SPRUIT voer sine smarte tien pont svarte binnen viertien daghen na desen daghe, om dat hi in die sceydinghe was, doemen op ten raet vocht eñ hi gaerne onraet gheseyt hadde en hi in dier sceydinghe ghewont wart. Voert alle ander wonden eñ smarten, die ghevielen opten dinxdach na sinte Remeysdach, alse in desen zaken daer onse segghen of roert, segghen wi quyt ende versoent an allen siden, wtghenomen den dootslach, die op HEYNE WYCHER allene bliven sel in sulken manieren alse wi voerseghet hebben. Voert segghen wi, dat ALFAER VAN LICHTENBERCH, EVERAERT VAN DRIEL, ANDRIES syn broeder, VREDERIC Zoudenbalch, HENRIC DE WITTE, HERMAN VRENCKE, GHERAERD VRENCKE AERNOUDSSONE, GOEDSCALC AERNOUDS SONE syn broeder, AERNOUD RIEM, HENRIC BLANKAERT, GHERAERT BLANKAERT syn sone, LIEBOERT DE PELSER, HENRIC VAN AMERSFOERT, GHISEBRECHT LUDOLFSSONE, JONGHE HUGHE BACKER, JOHAN PAELNART, GOSWYN VAN BEYAERDEN, WYCHER syn broeder, MELYS AERNOUDS AMELYSSENS SONE, VRANCKE VROEDE, WILLAM COET, PETER CALLE, HEYNE CRAGHE, bl. 123). WERNAER haren VREDERIC knaep van DRAKENBORCH, GHERAERD CAMERAER eñ JOHAN BASTAERT VAN HEMERT, vry eñ commerloes ende sonder vete incomen moghen, alse si willen, binnen onser stat van Utrecht eñ daer in bliven op hoer Borgherrecht, alse goede borgheren. Ende hyrmede segghen wi ene ganse soene tusschen alle den partyen eñ horen maghen, van allen twist eñ onrade, de gheviel binnen onser stat van Utrecht des Dinxdaghes na sinte Remeysdaghe nu naest leden. Voert sulken cost als GHERIJT DE BOLE, JOHAN VAN DEN VELDE, JOHAN DE WITTE, HEYNE

ROLOFSSONE eñ PETER DE CANNEMAKER, deden, de huse te besetten de wile dat si de stat bewaerden. die sel de stat ghelden tot goeder gheliker rekeninghe, want hem dat ghelovet was, doe mense ontwapen dede eñ van den husen hete gaen. Ende hebben die scutte enighen cost ghedaen om die stat te bewaren, dien sel men hem oec ghelden tot goeder gheliker rekeninghe. Eñ waer dat enich twist, stoet of twivel ghevele in onsen voerseiden segghen, dat houden wi al tot onser verclaringhe. Eñ omdat wi willen, dat dit segghen vast eñ stade gehouden warde eñ voldaan, so hebben wi onsen seghel an desen brief ghedaen. Ghegheven int jaer ons Heren dusent drehondert ses-en-viertich, des dinxdaghes na sinte Katerinedach.

bl. 124.) Wij JOHAN bi der ghenaden goeds bisscop tUtrecht, maken cont allen luden, want GHERAERD DE BOLE, DIDERIC DE BOLE syn broeder, AERNOUT VAN DEN VELDE, JOHAN DE WITTE, HEYNE ROLOFSSONE, PETER DE CANNEMAKER, BEERNT PROYES AERTSSONE, GELYS BOYDEWYNSSONE eñ hore medewerkers op ons eñ opter statraet eñ op die ghemene ghilden van Utrecht vechtende gheworden syn boven enen vrede, de bi hoers selven wille ende goetdonken van onser wegghen, van der stat wegghen, en van der ghemeenre ghilden wegghen van Utrecht ghemaect eñ gheboden wart te houden mitter stat clocke, also alsoe der stat recht is, eñ van oude woenlic gheweest heeft eñ noch is enen vrede te ghebieden inder stat van Utrecht, ende boven enen zegghen des ons van den ghemenen ghilden voerseyt belovet was, also van den twist eñ stoet, de in onser stat gheviel des dynxdaghes na sinte Remeysdach de nu naest gheleden is. Daeromme so syn wi mit onsen lieven ghetronwen, den borghermeysters, scepene, raet, oudermanne eñ ghemene ghilden van Utrecht in een ghedraghen, dat wi desen voerscreven lude eñ hore medewerkers, die mit hem an vare eñ an velde waren, daer dit vechtelic gheschiede eñ mit hem ontrumet zyn, also alsoe si bi namen in den tieghenwoerdighen brieve eñ inder stat boec bescreven syn en noch bescriven sel, eñ die mitter waerheyt daer of bedraghen

syn en noch bedraghen werden, vte gheset hebben eñ wt setten wt onser eñ onser statborgherscap eñ wt alle rechte, privilegiën eñ vrihede, die enen borgher tUtrecht te baten eñ tot orbaer comen moghen. Eñ si sellen ballinghe ende verdreven wesen vter stat eñ vten lande van Utrecht hondert jare eñ enen dach, en waer mensse daren binnen vonde, dat soude men rechten aen hoer lijf Inden eersten syn ontrumet vter wantsniderghilde: TYDEMAN VAN DEN VELDE, AERNOUD VAN DEN VELDE, ARNOUDSSONE VAN DEN VELDK, GHERAERD syn broeder, DYDERIC VAN REES, JONGHE JOHAN ALVEKYN, ALAERT VAN DEN WONE, LOURENS GHISEBRECHT SPLINTERSNONE. Vter snidersghilde: CLAES DIDEGEERS-bl. 125.) SONE, MAES meyster MAESSONE, HEYNE VAN DEN KELNAER, JOHAN PRIEM. Vter mersludeghilde: WOUTER VAN DEN VELDE AERNOUTSSONE, JOHAN DE VEMER, GHISEBRECHT BACKER JOHANSNONE VAN DER SCONE. Vter grawerkerghilde: SYMAN WERNAERSNONE. Vter riemsniderghilde, HERMAN OUDERRIDDER, GHERAERD VAN SCYNE, CLAES VAN SCYNE, JOHAN PETERSNONE de bulelmaker, OTTE syn broeder, TIDEMAN VAN RUVEN, RLYNAER LUDOLFS MERSEMANSSONE. Vter bylhouwerghilde: JOHAN RALOF DE CUPER, AELBRECHT VAN ALENDORP, DYDERIC BOEKEL. Vter vleyschouwerghilde: CODDE CLAES CLAES WERNBOUTS SONESSONE, WERNBOUT de vleyshouwer, JOHAN PAELVOET, HEYNE PAELVOET syn broeder, PETER DE VRESE, CLAES ZYNAERT, JOHAN HILDEBOUTSSONE, GELYS syn broeder, HENRICUS VOERLOEP, DYDERIC WILLAM NYESEN SOENSSONE, COPPE BLOEM. Vter visscherghilde: HENRIC DE VEMER, JOHAN DE GRUTER, JOHANNES GLAMER, ANDRIES WEYTEMAN HENRIC JOEST, JONGHE SYMEN VISSCHER, CLAWEKYN WOUTERSNONE. Vter corencoperghilde: JOHAN SPRANG, TYDEMAN VAN MOUWERBERCH. Vter smedeghilde: JACOB DE CANNEMAKER, JACOB PETERS CANNEMAKERSNONE, HENRIC TIESELENSONE, BEERNT DE SMIT, JOHAN POTGHIETER, SYMAN KETELAER, JOHAN VAN ZANTEN, JOHANSNONE VAN ZANTEN. Vter zadelaerghilde: DYDERIC VLUGGHEKYN. Vter backerghilde: HERMAN PASSAERT, JOHAN EVERT, DYDERIC DE HITER. Vter linneweverghilde: PROYES JOHAN PROYESSONE.

Vter louwergilde: JOHAN PROYES JOHAN PROYESSONE. JOHAN HEYNESSONE, GHERAERD ROEST, PETER ROEST syn broeder, VREDRIC SCOUTE syn broeder, PETER ORSCAM, BARTHELMEUS VAN DEN CAMPE, CLAES DE VEMER, BEERND PROYES AERNOUDS PROYES-ONE, AERNOUD JOHANS PROYESSONE. Vter wolleweverghilde: LOUWE VAN ROSEBEKE, CONINC ALEWYN TYDEMANSSONE, BEERNT PROYES, CLAES HERDEBOLLENSONE. Vter cordewaniergilde: JACOB DE CUPER JOHANS CUPERSSONE. HERMAN HORST, JOHAN VAN DER BRUGGHE ende WILLAM VAN DEN GOWEGHE, PETER DUSENTFANT, JACOB EVERAERDSSONE, DOUDE SCOEMAKER. Vter oude cledermerghilde: JOHAN VAN bl. 126.) DENEMARKEN, DIDERIC BLISCAP, EVERAERD FOKK, MELYS VAN GHINKEL hæfs GHERAERDS BOLEN knaep. Dit syn dieghene die ontrumet syn van uten ghilde, MAURYS HEYNE RALOFSSONE, JONGHE DRAKENBORCH, WILLEKYN en WILLAM NYESENSSONE, GHERYT WEYTEMAN, LUBBRECHT GHERAERDS BOLEN knaep, KREYT GHERAERDS BOLEN knaep. OTTE VAN RYNEBORCH DIDERIC BOLEN knaep, DIDERIC VAN DOLLE JOHANS knaep VAN DEN VELDE en VREDERIC DE BLECKER JOHANS knecht VAN DEN VELDE. En alle dieghene die van desen vechtelike ontrumet syn, die hebben hem selven sculdich ghemaket en die sel men also sculdich houden, also of si mit allen rechte handadich ghevonden waren, en tot dien selven rechte staen, also die andere de hyr voer in desen brieve eerst ghenoeemt syn. En waer oec yemant, de enich van desen voerscreven luden husede of hovede of die openbaer hoer hulper worde, en wonaftich ware in der stat of in den lande van Utrecht, dien helde men also sculdich, also die ghene die dit vechtelic deden en hyr voer bescreven syn. En wien oec, dat men nader datem des tieghenwoerdighen briefs an desen voerscreven zaken noch sculdich vint bider ghenen, de wi van onsen rade en de stat voerseyt van horen rade daertoe setten sullen, de sullen also sculdich wesen en ten selven rechte staen, also die ghene de hyr voer ghenoeemt syn. Ende die soude men bi hem setten in der statboec. En wi ende onse stat voerseyt souden male ander van degghenen, demen

naemaels sculdich vonde, opene brieve gheven, sprekende in gheliker vorme, alse dese tieghenwoerdighe brief hout, eñ in doer selver maniere beseghelt, als wi malc ander nu beseghelt hebben. Eñ omdat wi alle deser voerscreven ponten mit onser liever stat voerseyt, enedrachteliken andraghen syn vast ende stede te houden, so hebben wi hem gheloefet ende gheloven dese voerscrevene ponten nyet te bl. 127.) verbreken eñ daer of ghene verliknisse noch soene aen te gaen, noch daertoe anders yet te doen, ten si bi haren rade goetdonken eñ consent. In orconde des briefs beseghelt mit onsen groten seghel. Ghegheven int jaer ons Heren dusent drehondert ses-en-viertich op sinte Barbarendach.

Dese de hyr na bescreven syn, de syn ontrumet om des stoets wille, de ghiviël in onser stat van Utrecht, des woensdaghes voer sinte Katrinen dach, eñ de sellen also sculdich wesen, eñ ten selven rechte staen alse die ander de hyr voerbescreven syn. In den eersten CLAES STEVEN MAMNAERS SONE, ADAM DE ZELANDER, CLAES YDEN SONE, JOHAN DE POTGHIETER, JACOB MUES FOYSEN SONE, GOEDSCALC DE VRESE, AERNT SWAGHER VAN DER, OYE, GHISEBRECHT DE LEWE, CLAES KRAEP VAN DEN PUTTE, LANTE LANTEN SONE, HEYNE VAN ZEYNE, PETER PETERS BUDELMAKERS SONE, DIDERIC VAN SCONEBRENC, DIDERIX BOLEN knecht, DIDERIC WILGHE, CLAES OLISLAGHERS SONE, HEYNE KREYT de briefdragher, WILLAM VAN RENSBORCH de zaedragher, HUGHE MUUS, BOYDEKYN GHISEBRECHTS GUNTERS kraep, GHERAERD VAN VOERSCOTEN, JOHAN VTENWEERDE EVERAERTS SONE, PETER VAN DER TOLLEBRUGGHE, CLAES HERDEBOLLE, JACOB HILDEBRANTS SONE, ANSE VAN AERNEM, WYCHER CLAES WICHERSSOENS SONE en WILLAM VAN ROSEBEKE WILLAMSSONE VAN ROSEBEKE. (bl. 128 wit.)

bl. 129.) Wi JOHAN bider ghenade goods, bisscop tUtrecht maken cont allen luden, dat onse lieve ghetrouwe die borghermeysters, seepene, raet, oudermanne oud enae nywe ende de ghemene ghilden van Utrecht met ons eñ wi met hem des eendrachtelike overdragen syn, waer enich persoon,

man of wyf, van buten of van binnen, die om des stoets wille, die gheviel in onzer stat van Utrecht des Woensdaghes voer sinte Katrine dach die naest gheleden is, of om enigher zaken wille die daer of roeren, ummermeer wrake dede op ons of op die ghene die mit ons waren, daer die stoet gheviel, op die stat jof op die borghers van Utrecht, dat wi dat rechten sullen en rechten willen an syn lyf en aen syn goet, waer ment vonde in der stat of in den lande van Utrecht. Eñ yemant de daermede ware an vare of an velde, an rade of an dade, daer willen wijt mede an rechten ghelike of hi handadich of aenleyder daer of ware. Eñ hyr in sellen wi die stat ende die mene ghilden voerseyt eñ si ons helpen eñ starcken, wi na onser macht, eñ si na hore macht, eñ opdat dit vast eñ stede eñ onverbroken blive, so hebben wi onsen seghel an desen brief ghedaen, Ghegheven int jaer ons heren dusent drehondert ses eñ viertich op sinte Thomaes dach.

bl. 130) Int jaer ons heren dusent drehondert ses en viertich op sinte Thomaes dach wart overeenghedraghen bi onsen here den bisscop van Utrecht, bi out raet ende bi nywe ende bi ghemeenre morghensprake van allen ghilden, oft gheviel dat die raet van Utrecht, die ware in der tyd eñ opt huys zaten, van der meenre ghilden weghe enichhande zaken overdroeghen om der stat orbaer, welke zaken den rade voerseyt gheboerden te berechten nader ghewoente der stat van Utrecht, so wie hem daer jeghens versette dat mit ghewelt te keren, dat soude men rechten aen syn lyf. Eñ waer oec yemant daer bi, die daer toe gheyschet worde om den raet te bescermen eñ om dat recht te starcken, eñ daer vechtende worde eñ daer yemant quetsede of doet sloeghe van denghenen die hem jegens den raet versetten, daer en soude hi syn lyf noch die stat van Utrecht nyet om verboren.

Voert in den selven jare droech out raet en nywe overeen bi ghemeenre morghensprake van allen ghilden van Utrecht, dat men voertmeer papen, clerken noch knapen, die van der stat versien syn eñ namaels versien werden van am-

bachte of van dienste, gheenrehande brieve daer op gheven en sel eñ nyemant van hem en sel syn ambacht of dienst inoghen vercopen noch wech gheven, versetten noch verwandelen, mer so wie dats vertyen wil die selt den raet opdraghen, die dan sit in der tyd, daer mede te versien dien si willen, eñ nyemant langher te versien mit ambachte noch mit dienste dan ter stat wedersegghen.

bl. 131.) Int jaer ons heren dusent drehondert seven en viertich des wonsdaghes voer onser vrouwendach te lichtemisse, sweeren die mene ghilden van Utrecht, ele persoen bi synen ede, also hyr na bescreven staet.

Dat sweer ic, dat ic van desen daghe voert de ghene dien de stat end lant van Utrecht verboden is eñ mede die ghene de ontrumet syn overmit den stoet, de gheviel inder stat van Utrecht des Woensdaghes voer sinte Katrinen dach, nummermeer voerstaen noch helpen en sel mit rade noch mit dade noch mit gheenrehande zaken, dat in enigherhande manieren gaet jegens onsen heren den bisscop van Utrecht, jeghens den raet, jeghens de ghemenen ghilden of jeghens enighen borgher der stat van Utrecht of jeghens yemant van denghenen, die hulpers waren des heren en der stat voerseyt; also moet mi god helpen eñ alle sine heylighen.

Voert so wilcore ic ende love bi desen selven ede de ic ghesworen hebbe, waer dat ic ummermeer vername dat yemant, man of wyf, leec of paep, in desen voerscreven ponten misdade, dat ic dat anebrenghen sel sonder vertrec an den ghemenen raet van Utrecht.

Eñ so wie dat in enich van desen ponten brokich gevonden worde bi wittaftighen bedraghten, also dat onse here van Utrecht of sinen raet eñ der stat raet dochte dat hi witteliken bedraghen ware, die verboerde ene core van tien ponden eñ darentends soude men setten in der statbouc ewelike meenedich te bliven.

bl. 132.) Int jaer MCCC ende LXVIII worden die punten de hier na bescreven staen over een ghedraghen met out-raet eñ nywe eñ mit ghemeenre morghensprake van alle ghilden.

Waer enich persoen, gheestlic of weerlic, de binnen onser stat ofte in onser stat vrihede woenaftich ware, die enighen persoen daghen dede, de binnen onser stat ofte binnen onser stat vrihede woenaftich ware, en hi hem een libel over gave en tieghens hem pleyten woude, so mochte dieghene die ghedaghet worde, syn beraet hebben viertien daghe lang na dien daghe dat hem dat libel overghegheven worde. Ende binnen dien viertien daghen zoude hyt comen en anebrenghen den rade van der stat en dat andes raets hant verborghen, dat hi den aenclagher voldoen zoude van zulken ghebreke alse die raet vonde dat die aenclagher aen hem tafteren waer. Ende dan zoude die raet den aenclagher also gheet hebben, dat hys oec aen hem bliven zoude. En en woude hys nyet aen hem bliven, zo zoude hi vter stat wesen en binnen eenre mile na der stat nyet te comen, ter tyd toe dat hi die zaken aen den rade van der stat ghebleven waer. Ende waer dat sake dat die ghene die dat libel overghegheven worde, den rade dat nyet en monde nochte aen en brochte binnen den viertien daghen alse voerscreven is, zo en zoude hem die stat die zake darentends nyet bewunden en behoudelike alzulke brieve in hore machten te bliven, alse die Ecclesi en die stat malcanderen ghegheven hebben.

Dit voirsz punt staet oick li. ru. fo LXXII.

Voert waer yemant van onsen borgheren, man ofte wyf, die van deser tyd voert yemants borghe worde, hi en mochte mit sinen andeel qwyt wesen, die verboerde al zulke sume alse daer hi voer ghelooft hadde.

bl. 133.) Int jaer ons heren MCCC LXXIX des Saterdaghes na zinte margrieten dach zeghoden onse lieve here van Utrecht en die achte overste van den ouden rade en van den nywen een zegghen openbaerliken ter clocken tot eenre meenre buersprake van zulke onruste en vergaderinghe, alse ghevielen op ter plaetsen en op rodenborch-brugghe, daer men op beyde siden ghewapent was des sonnendaghes voer sinte margrieten dach naest verleden in den avont en in der nacht alse die manendach te handen

quam, also alst hem die raet out eñ nywe, die stat eñ die ghilden belooft hebben, also alsi op beyde siden totten voerseiden twee steden vergadert waren, om ruste eñ vrede voertaen eweliken te houlen in zulken manieren also hier na bescreven staet.

In den eersten, dat men ghene koeren nochte broeken hogher rechten en zel dan der stat boeke in houden, maer die raet mach die broeken verlichten of si willen.

Ende enighe broeken, daer der stat boeke nyet of en houden, dat mach de nywe raet rechten tot X^m steens toe, ten ware of yemant ene dootslach dede, die mach die nywe raet rechten tot L^m steens toe. Ende wat darenboven droeghe, dat sel die raet out eñ nywe te zamen wtgaen eñ rechten, maer die broeken tusschen den partyen zel de nywe raet bi hem zelve rechten.

Voert en zel de nywe raet ghene zaken aen nemen nochte rechten die voer horen jare gheschiet syn, ten zi biden ouden rade.

bl. 134.) Voert en zel men ghenen borgher de stat verbieden nochte meenedich maken, nochte vter stat rade legghen, nochte zyn stemme nemen in zinen ghilde, nochte onborgheren, nochte verwilcoren op syn lyf, ten si bi out raet ende nywe boven der stat boeke en brieve. Voert en zel de nieuwe raet nyemant belevaert oversegghen te gaen vorder dan tot Aken ofte tot onser vrouwen tot Aerdenborch, ten si bi out raet eñ nywe.

Voert zel men alle zaken die ten rechte horen, ten rechte wizen, en dier en zel hem die raet nyet bewunden, ten ware of daer onreckelike dinghe in gheschiede in den gherechte, dat soude die raet out eñ nywe te zamen wtgaen eñ rechten, behoudeliken der stat boeke eñ brieve in hore machten te bliven.

Voert sel men die oudermans kiezen op onser vrouwen avont te lichtmisse nader ghewoenten, alst haer toe ghecomen is, en also die oudermans gheset syn en die vyf loten ghevallen syn onder die mene oudermans, zo zellen die oudermans, die de vyf lote vallen, kiezen bi horen ede

twe overste oudermans, alse van elker ziden enen. Ende dan zellen die oudermans, die den raet behoren te kiezen, kyesen XXIII raetsmanne, alse van elker zide twaleve. Ende die XXIII raetsmanne zellen kiezen XII scepene, alse van elker zide zesse. Ende die scepene zellen kiezen enen borghermeyster vten rade. Ende die raet zellen kiezen enen borghermeyster vten scepene, also dat van elker zide een borghermeyster wesen zel.

Ende vielt dat die twe borghermeysters van eenre zide ghecoren worden, zo zoude die ghene die vten scepene borghermeyster ghecoren ware, borghermeyster bliven, eñde bl. 135) den raetborghermeyster zout men verkiesen zo dat van elker zide een borghermeyster wesen zel. Eñ dan zellen die vier overste alle hoer ambochten bezetten van elker zide ene.

Ende viel enich sceel in den koer voerscreven, zodat nyet ghelic ghecoren en worde op onser vrouwen avont te lichtmisse, alse van nu onser vrouwen avont te lichtmisse naest comende over een jaer ofte tot enigher tyd op enich onser vrouwen avont te lichtmisse daer na comende, dat zel die raet, de is in elker tyd eñ of gaen zel op alle onser vrouwer avont te lichtmisse, sceyden in der zelve manieren voerscreven alse dat op beyden siden ghelic ghecoren werde.

Voert en zel men ghene rekeninghe vorder bezoeken van de stat ghelde dan van den jare dat naest verleden is. Ende also voert van jare te jare eweliken.

136—139 (wit).

140.) [Oorspronk. hand.] Deser boeke syn drie. Aleens sprekende.

Int jaer ons heren dusent drehondert eñ tve ende viertich des ander daghes na Kersdach doe droech out raet eñ nywe over een bi ghemeenre morghe sprake van allen ghilden, dat men in desen drien der stat boeken nyet scriven en sel noch wt doen en sel, ten si bi den ouden rade eñde bi den nywe ende bi ghemeenre morghe sprake van allen ghilden.

Deser boeke syn drie eñ worden verclaert eñ verscreven

in den jaer ons heren doemen screef dusement drehondert en viertig biden ouden rade en biden nywe, en worden ghelesen inder mener ghilden, ende deser boeke legghet ene inder stat kiste, ene inder oudermanne kiste en ene daghelix voer den raet opt stathuys.
